

DECYZJA KOMISJI (UE) 2016/611**z dnia 15 kwietnia 2016 r.****w sprawie dokumentu referencyjnego dotyczącego najlepszych praktyk zarządzania środowiskowego, sektorowych wskaźników efektywności środowiskowej oraz kryteriów doskonałości dla sektora turystyki na podstawie rozporządzenia (WE) nr 1221/2009 w sprawie dobrowolnego udziału organizacji w systemie ekozarządzania i audytu we Wspólnocie (EMAS)***(notyfikowana jako dokument nr C(2016) 2137)***(Tekst mający znaczenie dla EOG)**

KOMISJA EUROPEJSKA,

uwzględniając Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej,

uwzględniając rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1221/2009 z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie dobrowolnego udziału organizacji w systemie ekozarządzania i audytu we Wspólnocie (EMAS), uchylające rozporządzenie (WE) nr 761/2001 oraz decyzje Komisji 2001/681/WE i 2006/193/WE ⁽¹⁾, w szczególności jego art. 46 ust. 1,

a także mając na uwadze, co następuje:

- (1) Rozporządzeniem (WE) nr 1221/2009 zobowiązuje się Komisję do opracowania sektorowych dokumentów referencyjnych dotyczących poszczególnych sektorów gospodarki w porozumieniu z państwami członkowskimi i innymi zainteresowanymi stronami. Sektorowe dokumenty referencyjne będą pomocne dla organizacji w skutecznym uwzględnieniu najważniejszych aspektów środowiskowych danego sektora oraz umożliwią ocenę, sprawozdawczość i poprawę efektów działalności środowiskowej organizacji. Muszą one obejmować najlepsze praktyki zarządzania środowiskowego, wskaźniki efektywności środowiskowej oraz, w stosownych przypadkach, kryteria doskonałości i systemy oceny poziomu efektów działalności środowiskowej w tych sektorach.
- (2) Komunikat Komisji – Ustanowienie planu prac określającego orientacyjny wykaz sektorów na potrzeby przyjęcia sektorowych i międzysektorowych dokumentów referencyjnych na mocy rozporządzenia (WE) nr 1221/2009 w sprawie dobrowolnego udziału organizacji w systemie ekozarządzania i audytu we Wspólnocie (EMAS) ⁽²⁾ zawiera plan prac oraz orientacyjny wykaz priorytetowych sektorów do celów przyjęcia sektorowych i międzysektorowych dokumentów referencyjnych, w tym w sektorze turystyki.
- (3) Środki przewidziane w niniejszej decyzji są zgodne z opinią komitetu ustanowionego na podstawie art. 49 rozporządzenia (UE) nr 1221/2009,

PRZYJMUJE NINIEJSZĄ DECYZJĘ:

Artykuł 1

Sektorowy dokument referencyjny dotyczący najlepszych praktyk zarządzania środowiskowego, sektorowych wskaźników efektywności środowiskowej oraz kryteriów doskonałości dla sektora turystyki znajduje się w załączniku.

⁽¹⁾ Dz.U. L 342 z 22.12.2009, s. 1.

⁽²⁾ Dz.U. C 358 z 8.12.2011, s. 2.

Artykuł 2

Organizacje zarejestrowane w EMAS w sektorze turystyki mają obowiązek uwzględnić ten sektorowy dokument referencyjny i powinny zatem:

- stosować odpowiednie elementy sektorowego dokumentu referencyjnego przy opracowywaniu i wdrażaniu systemów zarządzania środowiskowego w świetle ocen środowiskowych,
- przedstawić w deklaracjach środowiskowych sposób zastosowania odpowiednich dla sektora wskaźników efektywności środowiskowej, najlepszych praktyk zarządzania środowiskowego oraz kryteriów doskonałości opisanych w sektorowym dokumencie referencyjnym w celu określenia środków i działań oraz ewentualnie ustalenia priorytetów w zakresie poprawy efektów swojej działalności środowiskowej.

Artykuł 3

Organizacje zarejestrowane w EMAS nie mają obowiązku spełniać kryteriów doskonałości określonych w sektorowym dokumencie referencyjnym, ponieważ z uwagi na dobrowolny charakter EMAS ocenę wykonalności kryteriów doskonałości pod względem kosztów i korzyści pozostawia się samym organizacjom.

Niniejsza decyzja skierowana jest do państw członkowskich.

Sporządzono w Brukseli dnia 15 kwietnia 2016 r.

W imieniu Komisji
Karmenu VELLA
Członek Komisji

ZAŁĄCZNIK

SPIS TREŚCI

1.	Wprowadzenie	30
2.	Zakres	33
3.	Najlepsze praktyki zarządzania środowiskowego, sektorowe wskaźniki efektywności środowiskowej i kryteria doskonałości dla sektora turystyki	36
3.1.	Zagadnienia przekrojowe	36
3.1.1.	Wdrożenie systemu zarządzania środowiskowego	36
3.1.2.	Zarządzanie łańcuchem dostaw	36
3.2.	Zarządzanie obszarami turystycznymi	37
3.2.1.	Strategiczne plany rozwoju obszarów turystycznych	37
3.2.2.	Zarządzanie różnorodnością biologiczną i jej ochrona	37
3.2.3.	Infrastruktura i świadczenie usług	38
3.3.	Działalność organizatorów turystyki i biur podróży	38
3.3.1.	Ograniczyć i zmniejszyć wpływ transportu na środowisko	38
3.3.2.	Działanie na rzecz poprawy stanu środowiska przez podmioty świadczące usługi zakwaterowania	39
3.3.3.	Działanie na rzecz poprawy zarządzania obszarami turystycznymi	40
3.3.4.	Opracowywanie i promowanie odpowiednich pakietów turystycznych oraz propagowanie bardziej zrównoważonych zachowań turystów	40
3.3.5.	Efektywna działalność detaliczna i biurowa	41
3.4.	Minimalizowanie zużycia wody w obiektach zakwaterowania	41
3.4.1.	Monitorowanie, konserwacja i optymalizacja systemu zaopatrzenia w wodę	41
3.4.2.	Wodooszczędna armatura w pomieszczeniach dla gości	42
3.4.3.	Wydajna obsługa hotelowa	42
3.4.4.	Optymalizacja prania na niewielką skalę	43
3.4.5.	Optymalizacja prania na dużą skalę lub zlecanego na zewnątrz	43
3.4.6.	Optymalizacja utrzymania basenów	44
3.4.7.	Recykling wód opadowych i szarej wody	44
3.5.	Gospodarowanie odpadami i ściekami w obiektach zakwaterowania	45
3.5.1.	Zapobieganie powstawaniu odpadów	45
3.5.2.	Segregacja i recykling odpadów	45
3.5.3.	Oczyszczanie ścieków	45
3.6.	Zminimalizowanie zużycia energii w obiektach zakwaterowania	46
3.6.1.	Systemy monitorowania i kontrolowania zużycia energii	46
3.6.2.	Ulepszenie przegród zewnętrznych	46

3.6.3. Optymalizacja systemów HVAC	47
3.6.4. Efektywne zastosowania pomp ciepła i geotermalnego ogrzewania/chłodzenia	47
3.6.5. Energooszczędne oświetlenie i urządzenia elektryczne	48
3.6.6. Odnawialne źródła energii	48
3.7. Restauracje i kuchnie hotelowe	49
3.7.1. Ekologiczne zaopatrzenie w produkty spożywcze	49
3.7.2. Gospodarowanie odpadami organicznymi	49
3.7.3. Optymalizacja zmywania naczyń, sprzątanie i przygotowywania posiłków	49
3.7.4. Optymalizacja gotowania, wentylacji i chłodzenia	50
3.8. Pola kempingowe	50
3.8.1. Edukacja ekologiczna gości	50
3.8.2. Ekologiczne zarządzanie terenami na zewnątrz	51
3.8.3. Efektywność energetyczna i instalacja źródeł energii odnawialnej na polach kempingowych	51
3.8.4. Oszczędne gospodarowanie wodą na polach kempingowych	52
3.8.5. Ograniczenie wytwarzania odpadów na polu kempingowym	52
3.8.6. Baseny naturalne	53
4. Zalecane sektorowe kluczowe wskaźniki efektywności środowiskowej	54

1. WPROWADZENIE

Niniejszy dokument jest sektorowym dokumentem referencyjnym opracowanym zgodnie z art. 46 rozporządzenia (WE) nr 1221/2009 w sprawie dobrowolnego udziału organizacji w systemie ekozarządzania i audytu we Wspólnocie (EMAS) ⁽¹⁾. Aby ułatwić rozumienie niniejszego sektorowego dokumentu referencyjnego, we wprowadzeniu przedstawiono jego ramy prawne i jego zastosowanie.

Sektorowy dokument referencyjny opiera się na szczegółowym sprawozdaniu naukowym i politycznym ⁽²⁾ („Sprawozdanie z najlepszych praktyk”) sporządzonym przez Instytut Perspektywicznych Studiów Technologicznych (IPTs), który jest jednym z siedmiu instytutów Wspólnego Centrum Badawczego (JRC) Komisji Europejskiej.

Właściwe ramy prawne

System ekozarządzania i audytu we Wspólnocie (EMAS) wprowadzono w 1993 r. rozporządzeniem Rady (EWG) nr 1836/93 ⁽³⁾ w celu umożliwienia dobrowolnego udziału organizacji w tym systemie. Następnie system EMAS poddano dwóm dużym przeglądom wprowadzonym na podstawie:

- rozporządzenia (WE) nr 761/2001 Parlamentu Europejskiego i Rady ⁽⁴⁾,
- rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1221/2009.

⁽¹⁾ Dz.U. L 342 z 22.12.2009, s. 1.

⁽²⁾ Sprawozdanie naukowe i polityczne jest publicznie dostępne na stronach internetowych JRC/IPTS pod adresem: <http://susproc.jrc.ec.europa.eu/activities/emas/documents/TourismBEMP.pdf>. Wnioski dotyczące najlepszych praktyk zarządzania środowiskowego i ich stosowania oraz szczegółowych wskaźników efektywności środowiskowej i kryteriów doskonałości określonych w niniejszym sektorowym dokumencie referencyjnym opierają się na ustaleniach udokumentowanych w sprawozdaniu naukowym i politycznym. W sprawozdaniu tym można znaleźć wszystkie podstawowe informacje i szczegóły techniczne.

⁽³⁾ Rozporządzenie Rady (EWG) nr 1836/93 z dnia 29 czerwca 1993 r. dopuszczające dobrowolny udział spółek sektora przemysłowego w systemie zarządzania środowiskiem i audytu środowiskowego we Wspólnocie (Dz.U. L 168 z 10.7.1993, s. 1).

⁽⁴⁾ Rozporządzenie (WE) nr 761/2001 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 19 marca 2001 r. dopuszczające dobrowolny udział organizacji w systemie zarządzania środowiskiem i audytu środowiskowego we Wspólnocie (EMAS) (Dz.U. L 114 z 24.4.2001, s. 1).

Istotnym nowym elementem ostatniego przeglądu, który wszedł w życie dnia 11 stycznia 2010 r., jest art. 46 dotyczący opracowania sektorowych dokumentów referencyjnych. Dokumenty te obejmują: najlepsze praktyki zarządzania środowiskowego, wskaźniki efektywności środowiskowej dla poszczególnych sektorów oraz, w stosownych przypadkach, kryteria doskonałości i systemy oceny poziomu efektów działalności środowiskowej.

Jak rozumieć i stosować niniejszy dokument

System ekozarządzania i audytu we Wspólnocie (EMAS) zakłada dobrowolny udział organizacji zaangażowanych w ciągłą poprawę stanu środowiska. W ramach tego systemu niniejszy sektorowy dokument referencyjny zawiera wytyczne sektorowe właściwe dla sektora turystyki oraz wskazuje różne możliwości poprawy sytuacji, a także najlepsze praktyki.

Dokument ten został sporządzony przez Wspólne Centrum Badawcze Komisji Europejskiej z wykorzystaniem opinii zainteresowanych stron. Techniczna grupa robocza złożona z ekspertów i zainteresowanych podmiotów z sektora pod przewodnictwem Wspólnego Centrum Badawczego Komisji Europejskiej omówiła i ostatecznie uzgodniła najlepsze praktyki zarządzania środowiskowego, sektorowe wskaźniki efektywności środowiskowej oraz kryteria doskonałości opisane w niniejszym dokumencie; w szczególności kryteria doskonałości zostały uznane za reprezentatywne dla poziomów efektywności środowiskowej, które osiągnęły organizacje mające najlepszą efektywność w danym sektorze.

Celem sektorowego dokumentu referencyjnego jest zapewnienie pomocy i wsparcia wszystkim organizacjom, które zamierzają poprawić swoją efektywność środowiskową, polegających na dostarczeniu im pomysłów i inspiracji oraz praktycznych i technicznych wytycznych.

Niniejszy sektorowy dokument referencyjny skierowany jest w pierwszym rzędzie do organizacji zarejestrowanych już w EMAS; po drugie – do organizacji, które rozważają rejestrację w EMAS w przyszłości; po trzecie – do wszystkich organizacji, które chcą dowiedzieć się więcej o najlepszych praktykach zarządzania środowiskowego, aby poprawić swoją efektywność środowiskową. Celem tego dokumentu jest więc wspieranie wszystkich organizacji i podmiotów w sektorze turystyki w szczególnym uwzględnieniu stosownych bezpośrednich i pośrednich aspektów środowiskowych, a także w poszukiwaniu informacji na temat najlepszych praktyk, właściwych sektorowych wskaźników efektywności środowiskowej służących do pomiaru ich efektywności środowiskowej oraz sektorowych kryteriów doskonałości.

W jaki sposób organizacje zarejestrowane w EMAS powinny uwzględniać sektorowe dokumenty referencyjne?

Zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1221/2009 organizacje zarejestrowane w EMAS muszą uwzględniać sektorowe dokumenty referencyjne na dwóch różnych poziomach:

- 1) podczas opracowywania i wdrażania systemu zarządzania środowiskowego w świetle wyników przeglądu środowiskowego (art. 4 ust. 1 lit. b)).

Oznacza to, że organizacje powinny wykorzystywać odpowiednie elementy sektorowego dokumentu referencyjnego przy określaniu i weryfikacji celów i zadań środowiskowych zgodnie z odpowiednimi aspektami środowiskowymi określonymi w przeglądzie środowiskowym i polityce środowiskowej, a także podejmując decyzje w sprawie działań, które należy podjąć w celu poprawy swojej efektywności środowiskowej.

- 2) podczas przygotowywania deklaracji środowiskowych (art. 4. ust. 1 lit. d) oraz art. 4 ust. 4).

Oznacza to, że:

- a) Przy wyborze wskaźników ⁽¹⁾ służących do sprawozdawczości dotyczącej efektywności środowiskowej organizacje powinny uwzględnić odpowiednie wskaźniki efektywności środowiskowej określone w sektorowych dokumentach referencyjnych.

⁽¹⁾ Zgodnie z sekcją B lit. e) w załączniku IV do rozporządzenia w sprawie EMAS deklaracja środowiskowa zawiera: streszczenie dostępnych danych dotyczących efektów działalności środowiskowej organizacji w porównaniu z jej celami i zadaniami środowiskowymi, w odniesieniu do znaczącego wpływu organizacji na środowisko. Sprawozdawczość obejmuje główne wskaźniki i inne istniejące stosowne wskaźniki efektywności środowiskowej określone w sekcji C. Sekcja C w załączniku IV stanowi, że: każda organizacja składa co roku raport na temat efektów swojej działalności środowiskowej, odnosząc się do bardziej szczegółowych aspektów środowiskowych określonych w jej deklaracji środowiskowej oraz uwzględnia sektorowe dokumenty referencyjne, o których mowa w art. 46, jeśli są dostępne.

Przy wyborze zestawu wskaźników na potrzeby sprawozdawczości organizacje powinny uwzględniać wskaźniki zaproponowane w odpowiednich sektorowych dokumentach referencyjnych oraz ich stosowność dla znaczących aspektów środowiskowych określonych przez daną organizację w jej przeglądzie środowiskowym. Wskaźniki powinny być uwzględniane jedynie w przypadku, gdy są one istotne dla tych aspektów środowiskowych, które oceniono w przeglądzie środowiskowym jako najbardziej znaczące.

- b) W deklaracji środowiskowej organizacje powinny określać, w jaki sposób uwzględnione zostały stosowne najlepsze praktyki zarządzania środowiskowego oraz, jeżeli są dostępne, kryteria doskonałości.

Należy opisać, w jaki sposób stosowne najlepsze praktyki zarządzania środowiskowego oraz kryteria doskonałości (które wskazują poziom efektywności środowiskowej podmiotów osiągających najlepsze wyniki) zostały zastosowane w celu określenia środków i działań oraz ewentualnie ustalenia priorytetów w celu (dalszej) poprawy efektywności środowiskowej organizacji. Wdrożenie najlepszych praktyk zarządzania środowiskowego lub spełnienie zidentyfikowanych kryteriów doskonałości nie jest obowiązkowe, ponieważ, z uwagi na dobrowolny charakter EMAS, ocenę wykonalności kryteriów doskonałości oraz wdrożenia najlepszych praktyk pod względem kosztów i korzyści pozostawia się samym organizacjom.

Podobnie jak w przypadku wskaźników efektywności środowiskowej, adekwatność i możliwość zastosowania najlepszych praktyk zarządzania środowiskowego oraz kryteriów doskonałości powinny zostać ocenione przez organizację stosownie do znaczących aspektów środowiskowych określonych przez organizację w jej przeglądzie środowiskowym, a także aspektów technicznych i finansowych.

Elementy sektorowych dokumentów referencyjnych (wskaźniki, najlepsze praktyki zarządzania środowiskowego lub kryteria doskonałości) uznane za nieadekwatne w odniesieniu do znaczących aspektów środowiskowych określonych przez organizację w jej przeglądzie środowiskowym nie powinny być ujęte w sprawozdaniu ani opisane w deklaracji środowiskowej.

Uczestnictwo w EMAS jest procesem ciągłym. Oznacza to, że za każdym razem, gdy organizacja planuje poprawić swoją efektywność środowiskową (i dokonuje przeglądu swojej efektywności środowiskowej), odwołuje się do sektorowego dokumentu referencyjnego w odniesieniu do poszczególnych zagadnień, czerpiąc z niego inspirację co do problemów, które należy rozwiązać w następnej kolejności w ramach działania etapowego.

Weryfikatorzy środowiskowi EMAS sprawdzają, czy i w jaki sposób organizacja uwzględniła sektorowy dokument referencyjny przy przygotowaniu swojej deklaracji środowiskowej (art. 18 ust. 5 lit. d) rozporządzenia (WE) nr 1221/2009).

Oznacza to, że w ramach kontroli akredytowani weryfikatorzy środowiskowi będą wymagali od organizacji wykazania, w jaki sposób wybrano w świetle ocen środowiskowych i uwzględniono stosowne elementy sektorowych dokumentów referencyjnych. Nie sprawdzają oni zgodności z opisanymi kryteriami doskonałości, lecz weryfikują dowody dotyczące sposobu stosowania sektorowego dokumentu referencyjnego jako przewodnika w celu identyfikacji wskaźników i właściwych dobrowolnych środków, które organizacja może wdrożyć, aby poprawić swoją efektywność środowiskową.

Ze względu na dobrowolny charakter EMAS i sektorowych dokumentów referencyjnych nie należy nakładać zbyt dużych obciążeń na organizacje, które przedstawiają takie dowody. W szczególności weryfikatorzy nie powinni wymagać oddzielnego uzasadnienia dla każdej z najlepszych praktyk, każdego z sektorowych wskaźników efektywności środowiskowej oraz kryteriów doskonałości określonych w sektorowym dokumencie referencyjnym i nieuznanych za stosowne przez daną organizację w świetle jej przeglądu środowiskowego. Niemniej jednak mogą oni proponować organizacji uwzględnienie w przyszłości dodatkowych stosownych elementów w dowód swojego zaangażowania w ciągłą poprawę efektywności środowiskowej.

Struktura sektorowego dokumentu referencyjnego

Niniejszy dokument składa się z czterech rozdziałów. Rozdział 1 zawiera wprowadzenie do ram prawnych EMAS i opis sposobów korzystania z dokumentu, zaś w rozdziale 2 określa się zakres zastosowania niniejszego sektorowego dokumentu referencyjnego. W rozdziale 3 opisuje się w skrócie różne najlepsze praktyki zarządzania środowiskowego oraz przedstawia się informacje o ich zastosowaniu, w ujęciu ogólnym, a także na poziomie MŚP. W przypadku gdy dla danej najlepszej praktyki zarządzania środowiskowego można opracować szczególne wskaźniki efektywności środowiskowej i kryteria doskonałości, są one również podane. Niektóre ze wskaźników i kryteriów dotyczą więcej niż jednej najlepszej praktyki zarządzania środowiskowego, a zatem są one w razie potrzeby powtarzane.

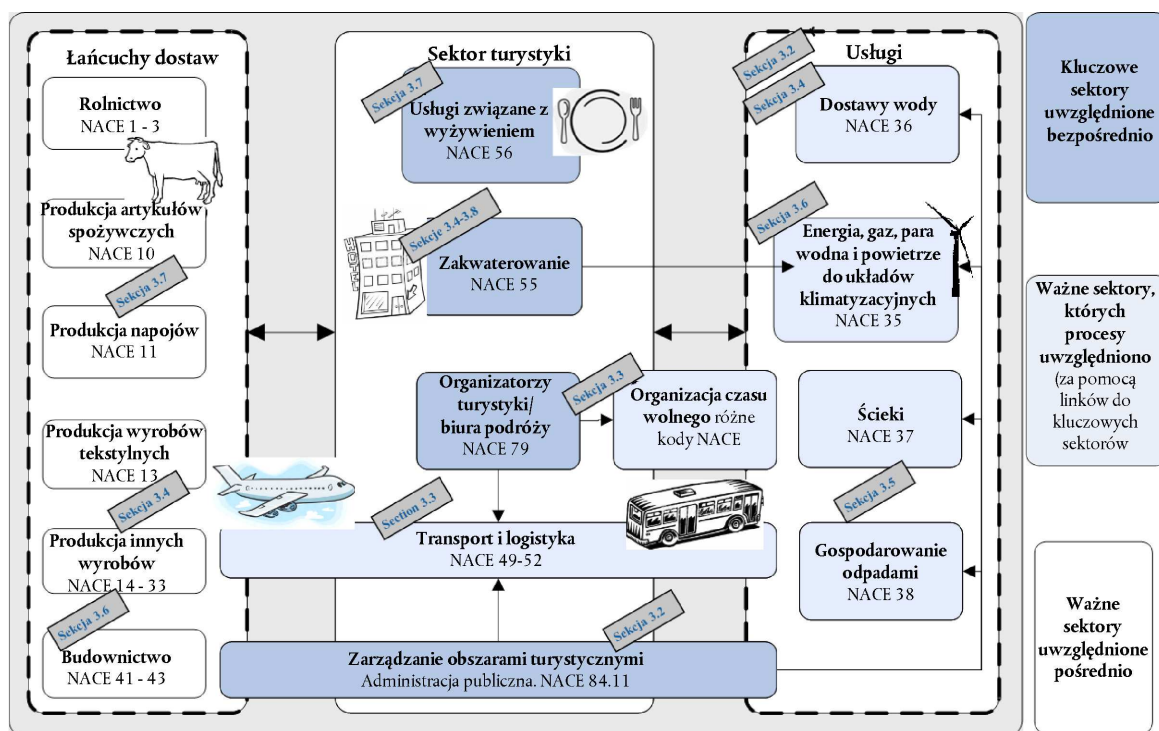
W rozdziale 4 przedstawia się całościową tabelę zawierającą zestawienie najbardziej stosownych wskaźników efektywności środowiskowej, odpowiednie objaśnienia oraz powiązane kryteria doskonałości.

2. ZAKRES

W niniejszym dokumencie omówiono niektóre z rodzajów działalności wymienionych w sekcji I 55-56 „Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi”, sekcji N 79 „Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane” oraz sekcji O 84.11 „Kierowanie podstawowymi rodzajami działalności publicznej” w załączniku I do rozporządzenia (WE) nr 1893/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady ⁽¹⁾ (NACE Rev. 2).

Niniejszy sektorowy dokument referencyjny (SDR) obejmuje przede wszystkim najlepsze praktyki zarządzania środowiskowego w organizacjach prowadzących działalność w zakresie zakwaterowania oraz wyżywienia lub zarządzających obszarami turystycznymi lub prowadzących działalność w zakresie organizacji turystyki i rezerwacji, zakwaterowania lub organizacji czasu wolnego (biura podróży i organizatorzy turystyki) ⁽²⁾. Podmioty świadczące usługi hotelarskie oraz kempingowe również zachęca się do zapoznania się z odpowiednimi przepisami dotyczącymi oznakowania ekologicznego UE ⁽³⁾. Zarządzający obszarami turystycznymi mogą odnosić się również do innych unijnych inicjatyw propagujących zrównoważone zarządzanie turystyką, takich jak m.in. Europejski System Wskaźników Turystycznych (ETIS) ⁽⁴⁾.

Podmioty wymienione powyżej są powiązane z różnymi innymi sektorami, co zobrazowano na poniższym schemacie łańcucha wartości w sektorze turystyki. Jeżeli chodzi o turystykę jako produkt, działania, w jakich uczestniczy turysta, będąc na wakacjach, są również ważnym elementem łańcucha wartości w sektorze turystyki i mają potencjalne znaczenie środowiskowe. W niniejszym sektorowym dokumencie referencyjnym wspomina się o nich wyłącznie wówczas, gdy mogą na nie wpływać podmioty zarządzające obszarami turystycznymi i operatorzy turystyki.

Przegląd łańcucha wartości w sektorze turystyki

⁽¹⁾ Rozporządzenie (WE) nr 1893/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 grudnia 2006 r. w sprawie statystycznej klasyfikacji działalności gospodarczej NACE Rev. 2 i zmieniające rozporządzenie Rady (EWG) nr 3037/90 oraz niektóre rozporządzenia WE w sprawie określonych dziedzin statystycznych (Dz.U. L 393 z 30.12.2006, s. 1).

⁽²⁾ Niniejszy dokument nie dotyczy bezpośrednio sektora rejsów wycieczkowych. Jednak niektóre z najlepszych praktyk zarządzania środowiskowego opisanych mogą w pewnym stopniu mieć zastosowanie również do rejsów wycieczkowych.

⁽³⁾ <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/products-groups-and-criteria.html>

⁽⁴⁾ ETIS jest zestawem narzędzi zarządczych i informacyjnych opracowanych, by pomagać obszarom turystycznym w monitorowaniu i ocenie ich wyników w zakresie zrównoważonej turystyki w odniesieniu do wyznaczonych przez siebie celów. Więcej informacji można znaleźć na stronie: http://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/offer/sustainable/indicators/index_en.htm

Główne aspekty środowiskowe i związane z nimi obciążenia dla środowiska wynikające z usług turystycznych przedstawiono w poniższej tabeli. Wspomniane aspekty środowiskowe zostały wybrane jako najistotniejsze w sektorze. Aspekty środowiskowe, którymi zarządzają poszczególne organizacje, należy jednak poddać ocenie oddzielnie w poszczególnych przypadkach.

Działalność w organizacjach turystycznych (hotele, kempingi, restauracje i organizatorzy turystyki) oraz powiązane aspekty środowiskowe i obciążenia dla środowiska

Usługa/rodzaj działalności	Główne aspekty środowiskowe	Główne obciążenia dla środowiska
Administracja	<ul style="list-style-type: none"> — prowadzenie biura — przyjmowanie klientów 	<ul style="list-style-type: none"> — zużycie energii, wody i materiałów (głównie papieru) — wytwarzanie odpadów komunalnych (duże ilości papieru) i odpadów niebezpiecznych (np. tonerów do drukarek)
Obsługa techniczna	<ul style="list-style-type: none"> — ogrzewanie wody i ogrzewanie/chłodzenie pomieszczeń — oświetlenie — windy — baseny — obszary zielone — zwalczanie szkodników i gryzoni — naprawy i konserwacja 	<ul style="list-style-type: none"> — zużycie energii i wody — stosowanie szerokiej gamy produktów niebezpiecznych — w niektórych przypadkach stosowanie czynników chłodniczych CFC i HCFC (1) — emisje do powietrza (zanieczyszczenia powietrza, gazy cieplarniane) — wytwarzanie różnych rodzajów potencjalnie niebezpiecznych odpadów, takich jak puste pojemniki po chemikaliach — wytwarzanie ścieków
Restauracja/bar	<ul style="list-style-type: none"> — śniadanie, obiad, kolacja — napoje i przekąski 	<ul style="list-style-type: none"> — obciążenia w łańcuchu dostaw (zob. „Zakupy”) — zużycie energii, wody i surowców — wytwarzanie odpadów komunalnych (w szczególności odpadów spożywczych i odpadów opakowaniowych)
Kuchnia	<ul style="list-style-type: none"> — przechowywanie żywności — przygotowywanie posiłków — zmywanie naczyń 	<ul style="list-style-type: none"> — obciążenia w łańcuchu dostaw (zob. „Zakupy”) — znaczące zużycie energii i wody — wytwarzanie odpadów komunalnych (w szczególności odpadów spożywczych i odpadów opakowaniowych) — wytwarzanie odpadów z oleju roślinnego — wytwarzanie zapachów
Użytkowanie pomieszczeń	<ul style="list-style-type: none"> — użytkowanie przez gości — produkty do użytku gości — obsługa hotelowa 	<ul style="list-style-type: none"> — zużycie energii, wody i surowców — stosowanie szerokiej gamy produktów niebezpiecznych — wytwarzanie odpadów opakowaniowych i niewielkich ilości odpadów komunalnych — wytwarzanie ścieków
Pralnia	<ul style="list-style-type: none"> — pranie i prasowanie ubrań gości — pranie i prasowanie ręczników, pościeli itp. 	<ul style="list-style-type: none"> — znaczące zużycie energii i wody — stosowanie produktów niebezpiecznych — wytwarzanie ścieków

Usługa/rodzaj działalności	Główne aspekty środowiskowe	Główne obciążenia dla środowiska
Zakupy	<ul style="list-style-type: none"> — wybór produktów i dostawców — przechowywanie produktów 	<ul style="list-style-type: none"> — obciążenia w łańcuchu dostaw (zajmowanie gruntów, degradacja i niszczenie ekosystemów, zakłócanie życia dzikiej flory i fauny, zużycie energii i wody, emisje do powietrza – zanieczyszczenia powietrza i gazy cieplarniane – zanieczyszczenia wody, wytwarzanie odpadów) — wytwarzanie odpadów opakowaniowych — wycieki substancji niebezpiecznych
Zajęcia	<ul style="list-style-type: none"> — zajęcia organizowane wewnątrz — zajęcia w plenerze 	<ul style="list-style-type: none"> — zużycie energii, wody i surowców — lokalne oddziaływanie na ekosystemy — hałas — wytwarzanie odpadów komunalnych — obciążenia ze strony infrastruktury (zob. „Budownictwo”)
Transport	<ul style="list-style-type: none"> — transport gości — transport pracowników — transport realizowany przez dostawców 	<ul style="list-style-type: none"> — zużycie energii (paliwa) — emisje do powietrza — obciążenia ze strony infrastruktury (zob. „Budownictwo”)
Usługi dodatkowe:	<ul style="list-style-type: none"> — usługi medyczne, supermarkety, sklepy z pamiątkami, zabiegi spa i pielęgnacyjne, usługi fryzjerskie itp. 	<ul style="list-style-type: none"> — zużycie energii, wody i surowców — wytwarzanie odpadów komunalnych oraz pewnych specyficznych rodzajów odpadów niebezpiecznych (np. odpadów sanitarnych)
Budownictwo	<ul style="list-style-type: none"> — zabudowa nowych obszarów, budowa nowych punktów usługowych — naprawy na już zabudowanych obszarach, w punktach usługowych 	<ul style="list-style-type: none"> — zajmowanie gruntów — degradacja i niszczenie ekosystemów — zakłócanie życia dzikiej flory i fauny — zużycie energii i wody — znaczące zużycie surowców i produktów niebezpiecznych — znaczące wytwarzanie odpadów budowlanych — wytwarzanie odpadów niebezpiecznych

(¹) CFC – chlorofluorowęglowodór; HCFC – wodorofluorowęglowodór.

Najlepsze praktyki zarządzania środowiskowego przedstawione w niniejszym sektorowym dokumencie referencyjnym pogrupowano w następujący sposób:

- najlepsze praktyki zarządzania środowiskowego mające na celu poprawę sytuacji pod względem zagadnień przekrojowych sektora turystyki,
- najlepsze praktyki zarządzania środowiskowego mające na celu poprawę zarządzania obszarami turystycznymi (¹),
- najlepsze praktyki zarządzania środowiskowego mające na celu poprawę działalności organizatorów turystyki i biur podróży,
- najlepsze praktyki zarządzania środowiskowego mające na celu zminimalizowanie zużycia wody w obiektach zakwaterowania,

(¹) Zarządzanie obszarami turystycznymi oznacza koordynację wszystkich zainteresowanych podmiotów publicznych i prywatnych, zazwyczaj przez organ publiczny z udziałem lub bez udziału podmiotów prywatnych, mającą na celu wspieranie rozwoju turystyki na miejscu, obejmującą podejmowanie strategicznych decyzji, wdrażanie działań w ramach polityki, zachowywanie i promowanie dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz związanych z nim atrakcji turystycznych, koordynację imprez/festiwali, pozyskiwanie funduszy na projekty związane z turystyką, ułatwianie współpracy między przedsiębiorstwami, zapewnianie infrastruktury i zaplecza usługowego.

- najlepsze praktyki zarządzania środowiskowego mające na celu zminimalizowanie wytwarzania odpadów z obiektów zakwaterowania,
- najlepsze praktyki zarządzania środowiskowego mające na celu zminimalizowanie zużycia energii w obiektach zakwaterowania,
- najlepsze praktyki zarządzania środowiskowego dotyczące kuchni restauracyjnych i hotelowych,
- najlepsze praktyki zarządzania środowiskowego dotyczące pól kempingowych.

Najlepsze praktyki zarządzania środowiskowego obejmują znaczące aspekty środowiskowe danego sektora.

3. NAJLEPSZE PRAKTYKI ZARZĄDZANIA ŚRODOWISKOWEGO, SEKTOROWE WSKAŹNIKI EFEKTYWNOŚCI ŚRODOWISKOWEJ I KRYTERIA DOSKONAŁOŚCI DLA SEKTORA TURYSTYKI

3.1. Zagadnienia przekrojowe

3.1.1. Wdrożenie systemu zarządzania środowiskowego

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest przeprowadzenie oceny najbardziej istotnych bezpośrednich i pośrednich aspektów środowiskowych związanych z organizacją oraz zastosowanie odpowiednich wskaźników efektywności i porównanie ich z odpowiednimi kryteriami doskonałości.

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do wszystkich podmiotów sektora turystyki, w tym zarządzających obszarami turystycznymi, organizatorów turystyki, prowadzących działalność w zakresie zakwaterowania oraz żywienia, przewoźników, organizatorów wolnego czasu. Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego stosuje się również w pełni do **małych przedsiębiorstw** ⁽¹⁾.

Powiązane wskaźniki efektywności środowiskowej i kryteria doskonałości

Wskaźnik efektywności środowiskowej	Kryteria doskonałości
(i1) wdrożenie systemu zarządzania środowiskowego (tak/nie)	<p>(b1) Stosowane są odpowiednie wskaźniki do celów stałego monitorowania wszystkich istotnych aspektów efektywności środowiskowej, w tym aspektów pośrednich i niepoddających się łatwym pomiarom, takich jak wpływ na różnorodność biologiczną.</p> <p>(b2) Wszyscy pracownicy otrzymują informacje o celach środowiskowych i są szkoleni w dziedzinie odpowiednich działań z zakresu zarządzania środowiskiem.</p> <p>(b3) W stosownych przypadkach wdrażane są najlepsze praktyki zarządzania środowiskowego.</p>

3.1.2. Zarządzanie łańcuchem dostaw

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest monitorowanie łańcuchów dostaw produktów i usług wykorzystywanych przez organizację w celu identyfikacji aspektów o kluczowym oddziaływaniu na środowisko w łańcuchach dostaw, z uwzględnieniem całego łańcucha wartości, oraz w celu określenia odpowiednich punktów kontroli (np. wybór produktów, unikanie produktów niespełniających kryteriów zrównoważonego rozwoju, zielone zakupy, kryteria dotyczące dostawców), które mogą być wykorzystane w celu zminimalizowania wpływu na środowisko w całym łańcuchu wartości.

⁽¹⁾ Małe przedsiębiorstwo definiuje się jako przedsiębiorstwo, które zatrudnia mniej niż 50 osób i którego roczny obrót lub roczna suma bilansowa nie przekraczają 10 mln EUR (zalecenie Komisji 2003/361/WE).

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do wszystkich podmiotów sektora turystyki, w tym zarządzających obszarami turystycznymi, organizatorów turystyki, prowadzących działalność w zakresie zakwaterowania oraz żywienia, przewoźników, organizatorów wolnego czasu. Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego stosuje się również w pełni do małych przedsiębiorstw.

Powiązane wskaźniki efektywności środowiskowej i kryteria doskonałości

Wskaźnik efektywności środowiskowej	Kryteria doskonałości
(i2) odsetek produktów i usług zgodnych ze szczególnymi kryteriami środowiskowymi (%)	<p>(b4) Organizacja zastosowała podejście oparte na cyklu życia produktu, aby określić możliwości poprawy we wszystkich dużych łańcuchach dostaw wpływających na aspekty o kluczowym oddziaływaniu na środowisko.</p> <p>(b5) ≥ 97 % chemikaliów (wg wagi aktywnego składnika lub kupowanych ilości) stosowanych w pomieszczeniach mieszkalnych i lokalach gastronomicznych ma oznakowanie ekologiczne typu I według ISO ⁽¹⁾ (lub można wykazać, że jest najbardziej przyjazną dla środowiska dostępną opcją).</p> <p>(b6) ≥ 97 % całego drewna, papieru i tektury kupowanych przez podmioty prowadzące obiekty zakwaterowania i restauracje jest poddawane recyklingowi lub posiada certyfikat środowiskowy (oznakowanie ekologiczne, FSC, PEFC).</p>

⁽¹⁾ W ramach serii norm środowiskowych ISO 14000 Międzynarodowa Organizacja Normalizacyjna opracowała podserię (ISO 14020) specyficzną dla oznakowania środowiskowego, które obejmuje trzy rodzaje systemów oznakowania. W tym kontekście oznakowanie ekologiczne „typu I” jest opartym na wielu kryteriach oznakowaniem opracowanym przez stronę trzecią. Przykładami na poziomie UE jest „oznakowanie ekologiczne UE” a na poziomie krajowym lub wielostronnym – „Blaue Engel”, austriackie oznakowanie ekologiczne i skandynawskie oznakowanie „Nordic Swan”.

3.2. Zarządzanie obszarami turystycznymi

3.2.1. Strategiczne plany rozwoju obszarów turystycznych

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest powołanie jednostki lub organizacji odpowiedzialnej za strategię zrównoważonego rozwoju danego obszaru turystycznego, koordynującej prace właściwych wydziałów i zainteresowanych podmiotów w celu realizacji konkretnych działań w ramach planu rozwoju obszaru.

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do wszystkich obszarów turystycznych i może być realizowana albo przez jednostki w ramach struktur rządowych odpowiedzialnych za zarządzanie ośrodkami lub publiczne/prywatne organizacje zarządzające obszarami turystycznymi. Ma ona również zastosowanie do małych samorządów lokalnych i **małych przedsiębiorstw** zajmujących się zarządzaniem obszarami turystycznymi.

Powiązane wskaźniki efektywności środowiskowej i kryterium doskonałości

Wskaźniki efektywności środowiskowej	Kryterium doskonałości
(i3) wdrożenie planu zrównoważonego zarządzania obszarem turystycznym (tak/nie)	(b7) Wdrożenie planu zarządzania obszarem turystycznym, który: (i) obejmuje cały obszar turystyczny; (ii) przewiduje koordynację działań wszystkich zainteresowanych podmiotów publicznych i prywatnych; (iii) odnosi się do najważniejszych wyzwań środowiskowych związanych z obszarem turystycznym.

3.2.2. Zarządzanie różnorodnością biologiczną i jej ochrona

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest monitorowanie stanu różnorodności biologicznej na obszarze turystycznym oraz wdrożenie planu zarządzania różnorodnością biologiczną i jej ochrony, który chroni i wzmacnia różnorodność biologiczną na obszarze turystycznym, na przykład dzięki wprowadzeniu ograniczeń rozwoju i systemu kompensacji.

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do wszystkich obszarów turystycznych. Obszary o wysokiej wartości przyrodniczej powinny zachować różnorodność biologiczną, natomiast na obszarach o niskiej wartości przyrodniczej należy podjąć działania w celu zwiększenia różnorodności biologicznej. Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma również zastosowanie do **małych przedsiębiorstw** zajmujących się zarządzaniem obszarami turystycznymi.

Powiązane wskaźniki efektywności środowiskowej i kryterium doskonałości

Wskaźniki efektywności środowiskowej	Kryterium doskonałości
(i4) wdrożenie planu zarządzania różnorodnością biologiczną (tak/nie)	(b8) Minimalizowanie i kompensacja różnorodności biologicznej utraconej w wyniku rozwoju turystyki, tak aby utrzymać lub zwiększyć różnorodność biologiczną na poziomie obszaru turystycznego na terenach o wysokiej wartości przyrodniczej oraz aby zwiększyć ją na obszarach zdegradowanych.
(i5) liczebność gatunków na obszarze turystycznym	
(i6) obszar chroniony (w hektarach lub jako odsetek łącznej powierzchni obszaru turystycznego)	

3.2.3. Infrastruktura i świadczenie usług

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest dopilnowanie, aby usługi związane ze środowiskiem na obszarze turystycznym, w szczególności zaopatrzenie w wodę, oczyszczanie ścieków, gospodarowanie odpadami (zwłaszcza środki w zakresie recyklingu) oraz zarządzanie transportem publicznym/ruchem, były wystarczające do zaspokojenia najwyższego zapotrzebowania w szczycie sezonu turystycznego w zrównoważony sposób.

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do wszystkich obszarów turystycznych. Dotyczy ona dobrego zarządzania przez organy administracji publicznej w ogóle, lecz ma szczególne znaczenie w przypadkach gdy turystyka generuje duże dodatkowe sezonowe zapotrzebowanie na usługi. Ma ona również zastosowanie do małych samorządów lokalnych i **małych przedsiębiorstw** zajmujących się zarządzaniem obszarami turystycznymi lub świadczących usługi związane ze środowiskiem niezbędne na obszarze turystycznym.

Powiązane wskaźniki efektywności środowiskowej i kryteria doskonałości

Wskaźniki efektywności środowiskowej	Kryteria doskonałości
(i7) dzienne zużycie wody na turystę (l/osobodzień)	(b9) Usługi, w tym transport publiczny, zaopatrzenie w wodę, oczyszczanie ścieków i recykling odpadów są świadczone w taki sposób, by sprostać szczytowemu zapotrzebowaniu oraz zapewnić zrównoważony charakter turystyki na danym obszarze.
(i8) odsetek ścieków poddawanych oczyszczaniu wtórnemu lub oczyszczaniu trzeciego stopnia (%)	
(i9) odsetek komunalnych odpadów stałych poddawanych recyklingowi lub fermentacji beztlenowej (%)	(b10) ≥ 95 % ścieków wytworzonych na obszarze turystycznym jest poddawane co najmniej oczyszczaniu wtórnemu lub oczyszczaniu trzeciego stopnia w odniesieniu do zrzutów do wrażliwych odbiorników wodnych, w tym podczas szczytu sezonu turystycznego.
(i10) odsetek przejazdów środkami transportu publicznego oraz przemieszczeń pieszych i rowerowych na obszarze turystycznym (%)	(b11) ≥ 95 % komunalnych odpadów stałych jest przenoszonych ze składowisk i poddawanych recyklingowi lub fermentacji beztlenowej.
(i11) odsetek końcowego zapotrzebowania na energię zaspokajanego przez energię ze źródeł odnawialnych wytwarzaną na miejscu (%)	(b12) Średnie dzienne zużycie wody na turystę wynoszące ≤ 200 l na osobodzień.
	(b13) Przejazdy środkami transportu publicznego oraz przemieszczenia piesze i rowerowe stanowią ≥ 80 % przemieszczeń wykonywanych przez turystów w miejskich obszarach turystycznych.

3.3. Działalność organizatorów turystyki i biur podróży**3.3.1. Ograniczyć i zmniejszyć wpływ transportu na środowisko**

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest wdrożenie „ukierunkowania wyboru” pakietów turystycznych w celu uniknięcia zbędnych lotów (np. lotów, które można z powodzeniem zastąpić transportem lądowym lub wodnym), wybierania usług transportowych o wysokiej efektywności energetycznej (linii lotniczych, autobusów/autokarów, promów, statków, łodzi) oraz kompensowania wszelkich emisji gazów cieplarnianych z transportu

z wykorzystaniem certyfikowanych programów kompensacji. Dla przedsiębiorstw prowadzących własną działalność transportową najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest wdrożenie środków dotyczących efektywności energetycznej dla flot transportowych (własnych lub wynajętych), w tym zielonych zakupów najbardziej wydajnych i niskoemisyjnych pojazdów, wyposażania statków powietrznych i autobusów/autokarów w energooszczędne elementy, takie jak winglety, oraz optymalizacja operacji (np. stosowanie maksymalnych współczynników obciążenia).

Stosowanie

„Ukierunkowywanie wyboru” pakietów turystycznych i ograniczanie podróży lotniczych ma zastosowanie do wszystkich organizatorów turystyki i biur podróży, w tym **małych przedsiębiorstw**.

Środki mające zwiększyć efektywność energetyczną transportu i ograniczyć emisje do powietrza w transporcie mają bezpośrednie zastosowanie do organizatorów turystyki mających pod kontrolą własną flotę transportową, a także mogą służyć jako kryteria wyboru kontrahentów dla organizatorów turystyki, którzy zamawiają usługi transportowe. Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma również zastosowanie, choć z pewnymi ograniczeniami, **do małych przedsiębiorstw**; poziom ich wpływu na statki powietrzne jest zazwyczaj bardzo niewielki, mogą one jednak posiadać/kontrolować własne środki transportu lądowego/wodnego.

Powiązane wskaźniki efektywności środowiskowej i kryteria doskonałości

Wskaźniki efektywności środowiskowej	Kryteria doskonałości
(i12) unikanie zbędnych lotów (tak/nie)	(b14) Organizatorzy turystyki nie oferują lotów do: (i) miejsc oddalonych o mniej niż 700 km; (ii) miejsc oddalonych o mniej niż 2 000 km na pobyt krótszy niż osiem dni lub (ii) miejsc oddalonych o więcej niż 2 000 km na pobyt krótszy niż 14 dni.
(i13) określona wielkość emisji gazów cieplarnianych w transporcie (kg CO ₂ /pasażerokilometr)	
(i14) odsetek emisji gazów cieplarnianych w tym sektorze skompensowanych jednostkami poświadczonej redukcji emisji (%)	
	(b15) Floty lotnicze organizatorów turystyki osiągają średni poziom jednostkowego zużycia paliwa wynoszący ≤ 2,7 litra na 100 pasażerokilometrów.
	(b16) Średnie zużycie paliwa przez floty autobusów lub autokarów wynosi ≤ 0,75 litra na 100 pasażerokilometrów, a co najmniej 90 % floty jest zgodne z normą EURO V lub zasilane paliwami alternatywnymi.
	(b17) Emisje gazów cieplarnianych w transporcie pochodzące ze wszystkich sprzedanych pakietów turystycznych kompensowane są automatycznie przez bezpośrednie inwestowanie w projekty dotyczące unikania gazów cieplarnianych lub przez nabywanie jednostek poświadczonej redukcji emisji.

3.3.2. Działanie na rzecz poprawy stanu środowiska przez podmioty świadczące usługi zakwaterowania

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest wprowadzenie wymagania certyfikacji środowiskowej od podmiotów świadczących usługi zakwaterowania lub zachęcanie ich do jej uzyskania, lub wymogu zgodności ze szczególnymi kryteriami środowiskowymi lub wymogu raportowania efektywności środowiskowej, co można wykorzystać do analizy porównawczej.

Stosowanie

Tę najlepszą praktykę zarządzania środowiskowego mogą stosować wszyscy organizatorzy turystyki. Dla mniejszych organizatorów turystyki łatwiejsze może być wybieranie dostawców na podstawie certyfikacji środowiskowej, a dla większych organizatorów turystyki – stosowanie własnych kryteriów lub analizy porównawczej. Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do **małych przedsiębiorstw**, jednak z pewnymi ograniczeniami, ponieważ ustalenie kryteriów dotyczących dostawców może sprawiać im trudność; przy wyborze dostawców **małe przedsiębiorstwa** mogą jednak korzystać z istniejących certyfikacji środowiskowych (pierwszeństwo należy się certyfikatom zweryfikowanym przez stronę trzecią, takim jak oznakowanie ekologiczne UE).

Powiązane wskaźniki efektywności środowiskowej i kryteria doskonałości

Wskaźnik efektywności środowiskowej	Kryterium doskonałości
(i15) odsetek usług zakwaterowania (na podstawie osobodni lub wg wartości sprzedaży) spełniających szczególne kryteria środowiskowe (%)	(b18) ≥ 90 % usług zakwaterowania, na podstawie wartości sprzedaży lub liczby noclegów, spełnia wymogi środowiskowe (co najlepiej potwierdzić w procesie certyfikacji przez stronę trzecią).

3.3.3. Działanie na rzecz poprawy zarządzania obszarami turystycznymi

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest działanie na rzecz poprawy stanu środowiska obszarów turystycznych dzięki wykorzystaniu zwiększonej efektywności środowiskowej lokalnych organizacji dostawców oraz organizacji i organów zajmujących się zarządzaniem obszarami turystycznymi, jak również dzięki bezpośredniemu wdrażaniu programów poprawy, takich jak odtwarzanie siedlisk na dużych obszarach turystycznych.

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma bezpośrednie zastosowanie do dużych organizatorów turystyki. **Małe przedsiębiorstwa** mogą koordynować działania za pomocą klastrów lub konsorcjów, lub partnerstw publiczno-prywatnych z władzami lokalnymi i regionalnymi.

Powiązane wskaźniki efektywności środowiskowej i kryterium doskonałości

Wskaźniki efektywności środowiskowej	Kryterium doskonałości
(i16) odsetek usług objętych programami poprawy stanu środowiska na obszarze turystycznym (%)	(b19) Organizator turystyki działa na rzecz poprawy stanu środowiska: (i) podnosząc efektywność środowiskową łańcucha dostaw; (ii) wpływając na zarządzanie obszarem turystycznym; (iii) uczestnicząc w bezpośrednich programach poprawy.
(i17) udział w projektach poprawy stanu środowiska na obszarze turystycznym (tak/nie)	

3.3.4. Opracowywanie i promowanie odpowiednich pakietów turystycznych oraz propagowanie bardziej zrównoważonych zachowań turystów

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest opracowywanie i promowanie pakietów turystycznych, które wykluczają opcje najbardziej szkodliwe dla środowiska i obejmują najbardziej ekologiczne środki transportu, rodzaje zakwaterowania i sposoby spędzania czasu. Ponadto organizatorzy turystyki i biura podróży powinni udostępniać klientom informacje na temat wpływu na środowisko pakietów turystycznych i nieść ukierunkowane, pozytywne i ciekawe przesłania dotyczące zrównoważonych i odpowiedzialnych działań, jakie mogą podejmować klienci przy wyborze i podczas wakacji w celu zminimalizowania ich wpływu na środowisko.

Stosowanie

Środki w ramach tej najlepszej praktyki zarządzania środowiskowego mogą stosować wszyscy operatorzy turystyczni, w tym **małe przedsiębiorstwa**.

Powiązane wskaźniki efektywności środowiskowej i kryteria doskonałości

Wskaźniki efektywności środowiskowej	Kryteria doskonałości
(i18) odsetek sprzedawanych produktów turystycznych wiodących pod względem zrównoważonego rozwoju (np. mających oznakowanie ekologiczne) (pod względem wartości) (%)	(b20) Organizator turystyki promuje zrównoważone pakiety turystyczne w popularnych materiałach reklamowych. (b21) Pakiety turystyczne wiodące pod względem zrównoważonego rozwoju (np. mające austriackie oznakowanie ekologiczne dla pakietów turystycznych) mają udział w sprzedaży wynoszący co najmniej 10 %. (b22) Organizator turystyki stosuje skuteczne metody marketingu i komunikacji w celu zachęcania do dokonywania bardziej zrównoważonych wyborów pakietów turystycznych. (b23) Organizator turystyki udostępnia wszystkim swoim klientom właściwe dla danego obszaru turystycznego informacje w celu propagowania zrównoważonych wzorców zachowania na tym obszarze.

3.3.5. Efektywna działalność detaliczna i biurowa

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest minimalizacja zużycia zasobów, zwłaszcza papieru i tuszu, do celów reklamowych i w pracy biurowej, wybór materiałów i usług (np. usług drukowania) mających certyfikat środowiskowy oraz zapewnienie efektywnego zużycia energii ⁽¹⁾ i wody w ramach wszystkich rodzajów działalności detalicznej i biurowej.

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do wszystkich organizatorów turystyki.

Powiązane wskaźniki efektywności środowiskowej i kryteria doskonałości

Wskaźniki efektywności środowiskowej	Kryteria doskonałości
(i19) zużycie papieru na jednego klienta (g/klient)	(b24) Papierowe materiały biurowe i promocyjne: (i) w miarę możliwości unika się ich stosowania; (ii) używanie papieru w 100 % pochodzącego z recyklingu lub mającego certyfikat środowiskowy (np. oznakowanie ekologiczne, FSC, PEFC); (iii) drukowanie z wykorzystaniem usług posiadających certyfikat środowiskowy (np. EMAS, ISO 14001).
(i20) certyfikacja środowiskowa papieru i usług drukowania (tak/nie)	
(i21) indywidualny poziom emisji CO ₂ pochodzących z działalności detalicznej i biurowej (w kg CO ₂ na klienta lub kg CO ₂ /m ² rocznie)	
(i22) roczne zużycie wody w budynkach biurowych na pracownika (w l/pracownik rocznie)	
	(b25) Wdrażane są plany zarządzania energią i gazami cieplarnianymi, a zużycie energii i emisje gazów cieplarnianych związane z działalnością detaliczną i biurową są raportowane w przeliczeniu na m ² powierzchni sprzedażowej i biurowej rocznie oraz na klienta.
	(b26) Zużycie wody wynosi ≤ 2,0 m ³ na pracownika rocznie.

3.4. Minimalizowanie zużycia wody w obiektach zakwaterowania

3.4.1. Monitorowanie, konserwacja i optymalizacja systemu zaopatrzenia w wodę

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest przeprowadzenie kontroli zużycia wody i monitorowanie zużycia wody w kluczowych obszarach i procesach zużywania wody (tj. stosowanie podliczników) – co pozwoli określić możliwości poprawy efektywności – oraz zapewnienie konserwacji całego sprzętu w ramach odpowiednich badań okresowych, w tym w czasie codziennej obsługi hotelowej.

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do wszystkich rodzajów zakwaterowania każdej wielkości, w tym oferowanego przez **małe przedsiębiorstwa**. Wyposażanie małych obiektów w podliczniki może jednak nie być konieczne.

Powiązane wskaźniki efektywności środowiskowej i kryteria doskonałości

Wskaźnik efektywności środowiskowej	Kryteria doskonałości
(i23) zużycie wody na osobodzień (l/osobodzień)	(b27) Wdrożenie planu gospodarowania wodą dla danego obiektu, obejmującego: (i) stosowanie podliczników i analizy porównawczej wszystkich głównych procesów i obszarów zużycia wody; (ii) regularna kontrola i konserwacja urządzeń oraz „nieszczelności” w systemie zaopatrzenia w wodę.
	(b28) Całkowite zużycie wody wynoszące ≤ 140 l na osobodzień w hotelach z pełną obsługą oraz ≤ 100 l na osobodzień w obiektach, gdzie większość łazienek jest dzielona (np. schroniskach).

⁽¹⁾ Można tego dokonać w ramach wdrażania systemu zarządzania energią zgodnie z normą ISO 50001.

3.4.2. Wodooszczędna armatura w pomieszczeniach dla gości

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest instalacja wodooszczędnej armatury, w tym niskociśnieniowych kranów natryskowych i niskociśnieniowych baterii prysznicowych z termostatem, toalet z wodooszczędną i podwójną spłuczką oraz pisuarów bezwodnych. W międzyczasie dotychczasowe instalacje można wyposażyć w napowietrzacze.

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do wszystkich rodzajów zakwaterowania każdej wielkości, w tym oferowanego przez **małe przedsiębiorstwa**. Jeżeli obiekt był remontowany niedawno, nadal można zastosować środki takie jak instalacja napowietrzaczy.

Powiązany wskaźnik efektywności środowiskowej i kryteria doskonałości

Wskaźnik efektywności środowiskowej	Kryteria doskonałości
(i23) zużycie wody na osobodzień (l/osobodzień)	(b29) Zużycie wody oraz związane z nim zużycie energii na ogrzewanie wody, wynoszące odpowiednio ≤ 100 l i 3,0 kWh na osobodzień w przypadku łazienek w pokojach dla gości.
(i24) zużycie energii do ogrzewania wody (kWh/osobodzień)	
(i25) współczynniki przepływu dla pryszniców, baterii łazienkowych, pisuarów i spłuczek (l/min lub l/spłukanie)	

3.4.3. Wydajna obsługa hotelowa

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest minimalizacja potrzeb dotyczących prania dzięki zakupom ekologicznej pościeli i ręczników (pod względem rozmiaru, gęstości, koloru oraz rodzaju materiału) oraz dzięki prośbom gości o ponowne wykorzystanie pościeli i ręczników bądź zachęcanie ich do tego. Najlepszą praktyką jest także szkolenie personelu na temat stosowania wodooszczędnych metod sprzątania zapewniających jak najmniejsze zużycie chemikaliów oraz kupowanie mających certyfikaty środowiskowe materiałów zużywalnych do pomieszczeń sypialnych i łazienek.

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do wszystkich rodzajów zakwaterowania każdej wielkości, w tym oferowanego przez **małe przedsiębiorstwa**. Minimalizacja potrzeby prania dzięki wyborowi bardziej efektywnych tkanin może być stosowana wszędzie, ale metoda polegająca na zachęcaniu gości do ponownego użycia ręczników i pościeli jest ograniczona w przypadku obiektów zakwaterowania z dużym odsetkiem gości spędzających w nich jedną noc.

Powiązane wskaźniki efektywności środowiskowej i kryteria doskonałości

Wskaźniki efektywności środowiskowej	Kryteria doskonałości
(i26) ilość prania na osobodzień (kg/osobodzień)	(b31) Co najmniej 80 % pościeli jest wykonane z mieszanek bawełny i poliestru ⁽¹⁾ lub ze lnu. (b32) Przynajmniej 80 % tkanin, z których wykonana jest bielizna pościelowa, ma oznakowanie ekologiczne typu I wg ISO (np. oznakowanie ekologiczne UE) lub jest ekologicznych. (b33) Zużycie produktów chemicznych do sprzątania i zmywania naczyń (z wyłączeniem detergentów przeznaczonych do prania, specjalnych środków czyszczących i środków do czyszczenia basenów) wynoszące ≤ 10 gramów aktywnych składników chemicznych na osobodzień. (b34) Zmniejszenie ilości prania o co najmniej 30 % dzięki ponownemu wykorzystywaniu ręczników i pościeli. (b35) Co najmniej 80 % (wg wagi aktywnego składnika lub kupowanych ilości) uniwersalnych środków czyszczących, detergentów do urządzeń sanitarnych, mydeł i szamponów używanych w obiekcie zakwaterowania ma oznakowanie ekologiczne typu I wg ISO (np. oznakowanie ekologiczne UE).
(i27) odsetek ponownie wykorzystywanych ręczników i pościeli (%)	
(i28) zużycie produktów chemicznych do sprzątania i zmywania naczyń pod względem aktywnych składników chemicznych na osobodzień (g/osobodzień)	
(i29) odsetek chemikaliów i tekstyliów opatrzonych oznakowaniem ekologicznym typu I wg ISO (%)	

⁽¹⁾ Bielizna pościelowa wykonana z mieszanek bawełny i poliestru ma dłuższą trwałość i wymaga prania z mniejszym zużyciem energii niż wykonana z czystej bawełny.

3.4.4. Optymalizacja prania na niewielką skalę

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest kupowanie najbardziej wodo-, a tym samym energooszczędnych pralek i najbardziej energooszczędnych suszarek (np. suszarek zasilanych pompą ciepła) oraz maglownic, ponowne wykorzystywanie wody z płukania oraz, na obszarach o dużym deficycie wody, wody z prania głównego po mikrofiltracji. Najlepszą praktyką jest także odzyskiwanie ciepła ze ścieków i powietrza wylotowego systemu wentylacji.

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do obiektów zakwaterowania wszystkich rodzajów i wielkości, gdzie wykonuje się pranie na miejscu, w tym **małych przedsiębiorstw**.

Powiązane wskaźniki efektywności środowiskowej i kryteria doskonałości

Wskaźniki efektywności środowiskowej	Kryteria doskonałości
(i30) zużycie wody na kg prania (l/kg)	(b36) W przypadku prania na niewielką skalę wszystkie nowe pralki dla gospodarstw domowych mają unijną klasę efektywności energetycznej A+++; a średnie zużycie wody przez pralki przemysłowe wynosi ≤ 7 l na kg prania.
(i31) zużycie energii na kg prania (kWh/kg)	
(i32) odsetek detergentów do prania mających oznakowanie ekologiczne (%)	
	(b37) Całkowite zużycie energii podczas prania na miejscu na niewielką skalę wynosi $\leq 2,0$ kWh na kg tkaniny (wysuszonej i wyprasowanej bielizny).
	(b38) Co najmniej 80 % detergentów wykorzystywanych do prania na małą skalę (według wagi aktywnego składnika lub kupowanych ilości) ma oznakowanie ekologiczne typu I wg ISO (np. oznakowanie ekologiczne UE, Nordic Swan, Blaue Engel).

3.4.5. Optymalizacja prania na dużą skalę lub zlecanego na zewnątrz

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest wybór zapewniających wydajność usług pralniczych posiadających oznakowanie ekologiczne typu I wg ISO lub spełniających kryteria takiego oznakowania, lub zapewnienie zgodności prania na miejscu na dużą skalę z tymi kryteriami.

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do dużych obiektów zakwaterowania piorących na dużą skalę na miejscu, a także do pralni przemysłowych. Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie również do innych obiektów zakwaterowania różnej wielkości, w tym **małych przedsiębiorstw**, w zakresie, w jakim kryteria te są stosowane do zielonych zamówień w zakresie usług pralniczych.

Powiązane wskaźniki efektywności środowiskowej i kryteria doskonałości

Wskaźniki efektywności środowiskowej	Kryteria doskonałości
(i33) usługi pralnicze posiadające oznakowanie ekologiczne (tak/nie)	(b39) Całość prania zlecanego na zewnątrz jest wykonywana przez usługodawcę, który posiada oznakowanie ekologiczne typu I wg ISO (np. Nordic Swan), a całość wykonywanego na miejscu prania na dużą skalę lub prania zlecanego usługodawcom nieposiadającym certyfikatów spełnia odpowiednie kryteria.
(i30) zużycie wody na kg prania (l/kg)	
(i31) zużycie energii na kg prania (kWh/kg)	
(i32) odsetek detergentów do prania mających oznakowanie ekologiczne (%)	(b40) Całkowite zużycie wody w całym cyklu prania w przypadku prania na dużą skalę wynoszące ≤ 5 l na kg tkanin w obiektach zakwaterowania i ≤ 9 l na kg tkanin w restauracjach.

Wskaźniki efektywności środowiskowej	Kryteria doskonałości
	<p>(b41) Całkowite zużycie energii na wysuszoną i wyprasowaną bieleźną w przypadku prania na dużą skalę wynoszące $\leq 0,90$ kWh na kg tkanin w obiektach zakwaterowania i $\leq 1,45$ kWh na kg tkanin w restauracjach.</p> <p>(b42) W przypadku prania na dużą skalę używanie wyłącznie profesjonalnych detergentów do prania spełniających kryteria oznakowania ekologicznego typu I wg ISO (np. oznakowania ekologicznego UE, Nordic Swan) oraz odpowiednie ich dozowanie.</p>

3.4.6. Optymalizacja utrzymania basenów

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest optymalizacja częstotliwości i harmonogramu płukania wstecznego, opartych na obserwacji spadku ciśnienia, a nie ustalonych schematach, stosowanie ozonowania lub promieniowania UV i starannej kontroli dozowania w celu minimalizacji chlorowania oraz odzyskiwanie ciepła z powietrza wylotowego systemu wentylacji.

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do przedsiębiorstw oferujących zakwaterowanie z basenem na miejscu, w tym **małych przedsiębiorstw**.

Powiązane wskaźniki efektywności środowiskowej i kryterium doskonałości

Wskaźniki efektywności środowiskowej	Kryterium doskonałości
<p>(i34) wdrożenie planu ekologicznego utrzymania basenu (tak/nie)</p> <p>(i35) stosowanie ozonowania lub promieniowania UV (tak/nie)</p>	<p>(b43) Wdrożenie planu oszczędności dla basenów i ośrodków odnowy biologicznej, obejmującego: (i) analiza porównawcza jednostkowego zużycia wody, energii i chemikaliów na potrzeby basenów i ośrodków odnowy biologicznej, w przeliczeniu na m² powierzchni basenu i na osobodzień; (ii) minimalizacja zużycia chloru dzięki optymalizacji dozowania i stosowaniu uzupełniającej dezynfekcji, takiej jak ozonowanie i promieniowanie UV.</p>

3.4.7. Recykling wód opadowych i szarej wody

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest zainstalowanie systemu odzyskiwania szarej wody w celu wykorzystania jej w pomieszczeniach (np. do splukiwania toalet) po oczyszczeniu lub na zewnątrz (np. do nawadniania), lub systemu gromadzenia wód opadowych do wykorzystania w pomieszczeniach.

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do wszystkich przedsiębiorstw świadczących usługi zakwaterowania. Systemy recyklingu wody można instalować podczas budowy lub większych remontów budynków. Możliwość zastosowania w przypadku **małych przedsiębiorstw** może być ograniczona ze względu na wysokie koszty inwestycyjne.

Powiązany wskaźnik efektywności środowiskowej i kryterium doskonałości

Wskaźnik efektywności środowiskowej	Kryterium doskonałości
<p>(i36) wprowadzenie systemu recyklingu szarej wody lub wód opadowych (tak/nie)</p>	<p>(b44) Instalacja systemu recyklingu wód opadowych zaspokajającego zapotrzebowanie na wodę w pomieszczeniach i/lub systemu recyklingu szarej wody zaspokajającego zapotrzebowanie na wodę na zewnątrz.</p>

3.5. Gospodarowanie odpadami i ściekami w obiektach zakwaterowania

3.5.1. Zapobieganie powstawaniu odpadów

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest zapobieganie powstawaniu odpadów dzięki zielonym zakupom z uwzględnieniem wpływu cyklu życia produktów – na przykład dzięki unikaniu artykułów jednorazowego użytku (żywność, mydła, szampony) oraz kupowaniu środków czyszczących w postaci skoncentrowanej i luzem – oraz dzięki starannemu zarządzaniu wielkościami zakupów.

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do wszystkich rodzajów zakwaterowania każdej wielkości, w tym oferowanego przez **małe przedsiębiorstwa**.

Powiązane wskaźniki efektywności środowiskowej i kryteria doskonałości

Wskaźniki efektywności środowiskowej	Kryteria doskonałości
(i37) ilość wytwarzanych odpadów na osobodzień (kg/osobodzień)	(b45) Całkowita ilość wytwarzanych odpadów (segregowanych i nie-segregowanych) wynosząca $\leq 0,6$ kg na osobodzień.

3.5.2. Segregacja i recykling odpadów

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest zapewnienie możliwości segregacji odpadów w całym obiekcie, wprowadzenie jasnej procedury segregacji odpadów oraz zakontraktowanie odpowiednich usług recyklingu przynajmniej szkła, papieru i tektury, tworzyw sztucznych, metali i odpadów organicznych.

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do wszystkich rodzajów zakwaterowania każdej wielkości, w tym oferowanego przez **małe przedsiębiorstwa**.

Powiązane wskaźniki efektywności środowiskowej i kryteria doskonałości

Wskaźniki efektywności środowiskowej	Kryteria doskonałości
(i38) odsetek odpadów wysyłanych do ponownego wykorzystania lub recyklingu (%)	(b46) Co najmniej 84 % odpadów, w przeliczeniu na wagę, jest wysyłane do recyklingu.
(i39) ilość wytwarzanych odpadów niesegregowanych na osobodzień (kg/osobodzień)	(b47) Ilość niesegregowanych odpadów przesyłanych do unieszkodliwienia wynosi $\leq 0,16$ kg na osobodzień.

3.5.3. Oczyszczanie ścieków

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest zainstalowanie na miejscu systemu oczyszczania ścieków umożliwiającego co najmniej oczyszczanie wtórne, a najlepiej oczyszczanie trzeciego stopnia, i obejmującego co najmniej oczyszczanie wstępne w celu oddzielenia substancji stałych i osadzenia cząstek stałych, a następnie skuteczne oczyszczanie biologiczne (np. w sekwencyjnym reaktorze porcjowym) w celu usunięcia wysokiego odsetka ChZT, BZT, azotu i fosforu ze ścieków końcowych. Osad jest przetwarzany i unieszkodliwiany w sposób dopuszczalny z ekologicznego punktu widzenia.

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do obiektów zakwaterowania wszystkich rodzajów i wielkości niepodłączonych do sieci kanalizacyjnej, w tym **małych przedsiębiorstw**.

Powiązany wskaźnik efektywności środowiskowej i kryterium doskonałości

Wskaźnik efektywności środowiskowej	Kryterium doskonałości
(i40) efektywność oczyszczania ścieków na miejscu (np. w % BZT, ChZT)	(b48) Jeżeli wysłanie ścieków do centralnych oczyszczalni nie jest możliwe, oczyszczanie ścieków na miejscu obejmuje oczyszczanie wstępne (sito/krata, wyrównywanie i osadzanie), po którym następuje oczyszczanie biologiczne z usunięciem > 95 % BZT ₅ , nityfikacją > 90 %, i fermentacją beztlenową osadu nadmiernego (poza obiektem).
(i41) stężenie w ścieku końcowym (mg/l) (np. BZT, ChZT, azot ogólny, fosfor)	

3.6. Zminimalizowanie zużycia energii w obiektach zakwaterowania**3.6.1. Systemy monitorowania i kontrolowania zużycia energii**

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest przeprowadzenie kontroli zużycia energii i monitorowanie zużycia wody w kluczowych obszarach i procesach zużywania energii (tj. stosowanie podliczników) – co pozwoli określić możliwości poprawy efektywności – oraz zapewnienie konserwacji całego sprzętu w ramach odpowiednich badań okresowych ⁽¹⁾.

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do wszystkich rodzajów zakwaterowania każdej wielkości, w tym oferowanego przez **małe przedsiębiorstwa**. W małych obiektach nie stosuje się rozbudowanych systemów podliczników zarządzania budynkami.

Powiązane wskaźniki efektywności środowiskowej i kryteria doskonałości

Wskaźniki efektywności środowiskowej	Kryteria doskonałości
(i42) wdrożenie planu gospodarowania energią dla danego obiektu (tak/nie)	(b49) Wdrożenie planu gospodarowania energią dla danego obiektu, obejmującego: (i) stosowanie podliczników i analizy porównawczej do wszystkich głównych procesów zużycia energii; (ii) obliczanie i raportowanie zużycia energii pierwotnej oraz emisji CO ₂ związanych z energią. (b50) W odniesieniu do istniejących budynków końcowe zużycie energii na systemy HVAC (ogrzewanie, wentylacja i klimatyzacja) oraz ogrzewanie wody wynoszące ≤ 75 kWh lub całkowite końcowe zużycie energii wynoszące ≤ 180 kWh, na m ² ogrzewanej lub chłodzonej powierzchni rocznie.
(i43) jednostkowe zużycie energii (kWh/m ² rocznie)	

3.6.2. Ulepszenie przegród zewnętrznych

W przypadku nowych budynków najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest zapewnienie ich zgodności z najwyższymi osiągalnymi kryteriami efektywności energetycznej, takimi jak normy Passive House i Minergie-P ⁽²⁾. W przypadku już istniejących budynków najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest minimalizacja zapotrzebowania na energię do ogrzewania i chłodzenia ⁽³⁾.

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do wszystkich rodzajów zakwaterowania będących w trakcie budowy lub dużego remontu, oraz przy wyborze organizacji wynajmujących lokale. Dla **małych przedsiębiorstw** zastosowanie tej najlepszej praktyki zarządzania środowiskowego w przypadku modernizacji istniejącego budynku może być trudne z powodu wysokich kosztów inwestycji.

⁽¹⁾ Można tego dokonać w ramach wdrażania systemu zarządzania energią zgodnie z normą ISO 50001.

⁽²⁾ Passive House i Minergie-P to dwa przykłady norm budowlanych bardzo ambitnych pod względem efektywności energetycznej. Ich wymogi są opisane odpowiednio na stronach: http://www.passiv.de/en/02_informations/02_passive-house-requirements/02_passive-house-requirements.htm i http://www.minergie.ch/minergie_fr.html

⁽³⁾ Bardziej szczegółowe najlepsze praktyki zarządzania środowiskowego dotyczące ulepszenia przegród zewnętrznych i, szerzej, zrównoważenia środowiskowego budynków, opisano w sektorowym dokumencie referencyjnym EMAS dla sektora budowlanego, który zostanie wkrótce opublikowany.

Powiązane wskaźniki efektywności środowiskowej i kryteria doskonałości

Wskaźniki efektywności środowiskowej	Kryteria doskonałości
(i43) jednostkowe zużycie energii (kWh/m ² rocznie)	<p>(b50) W odniesieniu do istniejących budynków końcowe zużycie energii na systemy HVAC (ogrzewanie, wentylacja i klimatyzacja) oraz ogrzewanie wody wynoszące ≤ 75 kWh lub całkowite końcowe zużycie energii wynoszące ≤ 180 kWh, na m² ogrzewanej lub chłodzonej powierzchni rocznie.</p> <p>(b51) W przypadku nowych budynków charakterystyka energetyczna budynku jest zgodna z normami Passive House i Minergie-P lub równoważnymi.</p>

3.6.3. Optymalizacja systemów HVAC

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest minimalizacja zużycia energii przez systemy HVAC (ogrzewanie, wentylacja i klimatyzacja) dzięki instalacji produktów o najwyższych klasach energetycznych (o ile dotyczy), strefowej regulacji temperatury i kontrolowanej wentylacji z odzyskiem ciepła (najlepiej kontrolowanej przez czujników CO₂) i energooszczędnych komponentami (np. wentylatorami o zmiennej prędkości obrotowej) oraz optymalizacja HVAC w odniesieniu do przegród zewnętrznych i właściwości źródeł energii.

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do wszystkich rodzajów zakwaterowania każdej wielkości, w tym oferowanego przez **małe przedsiębiorstwa**. Pełną optymalizację można przeprowadzić tylko w trakcie budowy lub dużego remontu, choć poszczególne rozwiązania można wprowadzać w dowolnym momencie.

Powiązane wskaźniki efektywności środowiskowej i kryteria doskonałości

Wskaźniki efektywności środowiskowej	Kryteria doskonałości
(i43) jednostkowe zużycie energii (kWh/m ² rocznie)	<p>(b50) W odniesieniu do istniejących budynków końcowe zużycie energii na systemy HVAC (ogrzewanie, wentylacja i klimatyzacja) oraz ogrzewanie wody wynoszące ≤ 75 kWh lub całkowite końcowe zużycie energii wynoszące ≤ 180 kWh, na m² ogrzewanej lub chłodzonej powierzchni rocznie.</p> <p>(b51) W przypadku nowych budynków charakterystyka energetyczna budynku jest zgodna z normami Passive House i Minergie-P lub równoważnymi.</p>

3.6.4. Efektywne zastosowania pomp ciepła i geotermalnego ogrzewania/chłodzenia

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest instalowanie energooszczędnych (np. mających oznakowanie ekologiczne, najwyższe klasy efektywności energetycznej) pomp ciepła do ogrzewania i chłodzenia lub, jeżeli to możliwe, systemów chłodzenia wodą gruntową.

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do wszystkich rodzajów zakwaterowania. Na obszarach miejskich instalacja systemów chłodzenia wodą gruntową może być możliwa tylko podczas budowy lub dużych remontów budynków. Powietrzne pompy ciepła są łatwe w montażu, ale mogą być nieodpowiednie w bardzo zimnym klimacie. Dla **małych przedsiębiorstw** zastosowanie tej najlepszej praktyki zarządzania środowiskowego może być trudne z powodu wysokich kosztów inwestycji.

Powiązane wskaźniki efektywności środowiskowej i kryterium doskonałości

Wskaźniki efektywności środowiskowej	Kryterium doskonałości
(i43) jednostkowe zużycie energii (kWh/m ² rocznie)	(b52) W miarę możliwości przedkłada się wodne pompy ciepła lub ogrzewanie/chłodzenie geotermalne nad konwencjonalne systemy ogrzewania i chłodzenia, a pompy ciepła spełniają kryteria oznakowania ekologicznego UE i najwyższych klas efektywności energetycznej.

3.6.5. Energooszczędne oświetlenie i urządzenia elektryczne

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest instalowanie strefowego oświetlenia złożonego z kompaktowych lamp fluorescencyjnych i lamp LED odpowiedniej wielkości z inteligentnym sterowaniem opartym na ruchu, świetle naturalnym i porze dnia. Ponadto najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest optymalizacja projektu budynków i układu wewnątrz pod względem wykorzystania światła naturalnego, przy uwzględnieniu energetycznego wpływu dużych oszklonych powierzchni na ogrzewanie i chłodzenie. Jeśli chodzi o sprzęt elektryczny (AGD i sprzęt elektroniczny), należy w miarę możliwości wybierać produkty mające oznakowanie ekologiczne UE lub najwyższe klasy efektywności energetycznej.

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do wszystkich rodzajów zakwaterowania każdej wielkości, w tym oferowanego przez **małe przedsiębiorstwa**. Kompaktowe lampy fluorescencyjne i lampy LED mogą często bezpośrednio zastępować i tradycyjne żarówki i lampy halogenowe. Modyfikacje budynków w celu optymalizacji wykorzystania światła naturalnego można przeprowadzać tylko podczas budowy i dużych remontów.

Powiązane wskaźniki efektywności środowiskowej i kryteria doskonałości

Wskaźniki efektywności środowiskowej	Kryteria doskonałości
(i44) moc zainstalowana oświetlenia (W/m ²)	(b53) Moc zainstalowana oświetlenia wynosząca ≤ 10 W na m ² .
(i45) jednostkowe zużycie energii do celów oświetlenia (kWh/m ² rocznie)	(b54) Zużycie energii elektrycznej do celów oświetlenia wynoszące ≤ 25 kWh na m ² ogrzewanej lub chłodzonej powierzchni podłogowej rocznie.
(i46) całkowite zużycie energii (kWh/m ² rocznie)	(b55) Całkowite zużycie energii elektrycznej do celów oświetlenia wynoszące ≤ 80 kWh na m ² ogrzewanej lub chłodzonej powierzchni podłogowej rocznie.

3.6.6. Odnawialne źródła energii

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest, w stosownych przypadkach, instalacja na miejscu urządzeń do wytwarzania energii geotermalnej, słonecznej lub wiatrowej oraz pozyskiwanie energii od autentycznego (tj. możliwego do zweryfikowania i spełniającego wymóg „dodatkowości”) dostawcy energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych.

Stosowanie

Możliwość wykorzystania poszczególnych technologii energii odnawialnej na miejscu w danym obiekcie zależy od lokalizacji i właściwych dla danego miejsca czynników, takich jak klimat, zacienienie, dostępna przestrzeń itd. Każda organizacja może inwestować w systemy energii odnawialnej poza obiektem. Dla **małych przedsiębiorstw** zastosowanie tej najlepszej praktyki zarządzania środowiskowego może być trudne z powodu długich okresów zwrotu.

Powiązane wskaźniki efektywności środowiskowej i kryteria doskonałości

Wskaźniki efektywności środowiskowej	Kryteria doskonałości
(i11) odsetek energii ze źródeł odnawialnych wytwarzanej na miejscu w końcowym zużyciu energii (%)	(b56) Ekwiwalent 50 % rocznie zużywanej energii w obiekcie jest wytwarzany ze źródeł odnawialnych na miejscu lub przez możliwe do zweryfikowania i spełniające wymóg „dodatkowości” odnawialne źródła energii poza obiektem.
(i47) stosowanie poświadczonych jednostek odnawialnych źródeł energii (tak/nie)	(b57) 100 % energii elektrycznej pochodzi z identyfikowalnych odnawialnych źródeł energii elektrycznej nieuwzględnionych jeszcze przez inną organizację lub w krajowej średniej strukturze udziału surowców do wytwarzania energii elektrycznej lub mających mniej niż dwa lata.

3.7. Restauracje i kuchnie hotelowe

3.7.1. Ekologiczne zaopatrzenie w produkty spożywcze

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest ocena łańcuchów dostaw produktów spożywczych w celu identyfikacji aspektów o kluczowym oddziaływaniu na środowisko oraz najważniejszych punktów kontroli, w tym wybór mających certyfikat środowiskowy produktów i takie opracowywanie jadłospisów, aby uniknąć szczególnie szkodliwych składników (np. zagrożonych gatunków ryb i pewnych owoców niesezonowych) oraz zapewnić rozsądne porcjowanie mięsa i nabiału oraz dostępność potraw wegetariańskich.

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do wszystkich kuchni. Kuchnie na obszarach wiejskich mogą mieć możliwość zaopatrzenia w żywność na miejscu. Większe kuchnie mogą mieć większy wpływ na dostawców. **Małe przedsiębiorstwa** również mogą w pełni wdrażać tę najlepszą praktykę zarządzania środowiskowego.

Powiązany wskaźnik efektywności środowiskowej i kryteria doskonałości

Wskaźnik efektywności środowiskowej	Kryteria doskonałości
(i48) odsetek składników mających certyfikat środowiskowy (wg wartości) (%)	(b58) Organizacja jest w stanie przedstawić udokumentowane informacje, a przynajmniej kraj pochodzenia, dotyczące wszystkich głównych składników. (b59) Co najmniej 60 % produktów spożywczych, wg wartości zakupów, ma certyfikat środowiskowy (np. produkty ekologiczne).

3.7.2. Gospodarowanie odpadami organicznymi

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest minimalizacja możliwego do uniknięcia marnowania żywności dzięki starannemu opracowaniu jadłospisu i porcjowaniu żywności oraz zapewnienie segregacji wszystkich odpadów organicznych i, w miarę możliwości, kierowanie ich do fermentacji beztlenowej, lub ewentualnie do spalania z odzyskiem energii lub lokalnych/zakładowych kompostowani.

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do wszystkich kuchni. Preferowany wariant recyklingu odpadów polegający na fermentacji beztlenowej w niektórych lokalizacjach może być niedostępny – wówczas odpady można wysłać do spalania z odzyskiem energii lub kompostowania. **Małe przedsiębiorstwa** również mogą w pełni wdrażać tę najlepszą praktykę zarządzania środowiskowego.

Powiązane wskaźniki efektywności środowiskowej i kryteria doskonałości

Wskaźniki efektywności środowiskowej	Kryteria doskonałości
(i49) wytwarzanie odpadów organicznych (kg na gościa)	(b60) ≥ 95 % odpadów organicznych jest segregowane i niekierowane na składowiska oraz, jeżeli to możliwe, poddawane fermentacji beztlenowej.
(i50) odsetek odpadów organicznych kierowanych do fermentacji beztlenowej, odzysku energii, kompostowania na miejscu lub poza zakładem (%)	(b61) Całkowita ilość wytwarzanych odpadów organicznych wynosząca $\leq 0,25$ kg na gościa restauracji, ilość możliwych do uniknięcia wytworzonych odpadów wynosząca $\leq 0,18$ kg na gościa restauracji.

3.7.3. Optymalizacja zmywania naczyń, sprzątanie i przygotowywania posiłków

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest wybór wydajnego sprzętu zmywającego, w tym niskoprzepływowych zaworów spustowych do płukania wstępnego, wydajnych zmywarek do naczyń i bezprzewodowych parowarów, oraz monitorowanie i kontrola zużycia wody w kuchniach/restauracjach.

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do wszystkich kuchni. Instalacja wydajniejszych zmywarek może być ekonomicznie opłacalna wyłącznie w sytuacji, gdy dotychczas używane zmywarki zbliżają się do końca swojego cyklu życia lub wymagają naprawy. **Małe przedsiębiorstwa** również mogą w pełni wdrażać tę najlepszą praktykę zarządzania środowiskowego.

Powiązane wskaźniki efektywności środowiskowej i kryteria doskonałości

Wskaźniki efektywności środowiskowej	Kryteria doskonałości
(i51) zużycie wody w kuchni na gościa restauracji (l/osobę)	(b62) Wdrożenie planu gospodarowania wodą w kuchni, obejmującego monitorowanie i raportowanie całkowitego zużycia wody w kuchni na gościa oraz określenie środków priorytetowych w celu zmniejszenia zużycia wody. (b63) Co najmniej 70 % kupowanych ilości chemicznych środków czyszczących (z wyjątkiem środków do czyszczenia piekarników) do zmywania naczyń i sprzątania ma oznakowane ekologiczne (np. oznakowanie ekologiczne UE).
(i52) odsetek chemikaliów do zmywania i sprzątania pomieszczeń kuchennych mających oznakowanie ekologiczne (%)	
(i53) zielone zakupy wydajnych urządzeń kuchennych (tak/nie)	

3.7.4. Optymalizacja gotowania, wentylacji i chłodzenia

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest wybór energooszczędnych urządzeń do gotowania, w tym kuchenek z płytą indukcyjną lub palnikami gazowymi z czujnikiem obecności garnka, energooszczędnych urządzeń chłodniczych wykorzystujących naturalne czynniki chłodnicze, takie jak amoniak lub dwutlenek węgla, oraz sterowanie wentylacją w zależności od potrzeb.

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do wszystkich kuchni. Instalacja wydajniejszych urządzeń do gotowania i chłodzenia może być ekonomicznie opłacalna wyłącznie w sytuacji, gdy dotychczas używane urządzenia zbliżają się do końca swojego cyklu życia. **Małe przedsiębiorstwa** również mogą w pełni wdrażać tę najlepszą praktykę zarządzania środowiskowego.

Powiązany wskaźnik efektywności środowiskowej i kryterium doskonałości

Wskaźnik efektywności środowiskowej	Kryterium doskonałości
(i54) jednostkowe zużycie energii na gościa (kWh/osobę)	(b64) Wdrożenie planu gospodarowania energią w kuchni, obejmującego monitorowanie i raportowanie całkowitego zużycia energii w kuchni na gościa oraz określenie środków priorytetowych w celu zmniejszenia zużycia energii.

3.8. Pola kempingowe

3.8.1. Edukacja ekologiczna gości

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest zapewnienie na miejscu interaktywnej edukacji gości na temat ochrony środowiska, np. kursów lub ścieżek przyrodniczych, lub sprzętu takiego jak niskoemisyjne środki transportu (rowery, rowery elektryczne).

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do wszystkich pól kempingowych i innych rodzajów zakwaterowania (zwłaszcza na obszarach wiejskich). Dla **małych przedsiębiorstw** o ograniczonych zasobach zastosowanie tej najlepszej praktyki zarządzania środowiskowego może być trudne.

Powiązany wskaźnik efektywności środowiskowej i kryterium doskonałości

Wskaźnik efektywności środowiskowej	Kryterium doskonałości
(i55) udostępnienie gościom informacji/szkoleń środowiskowych (tak/nie)	(b65) Przedsiębiorstwo oferujące zakwaterowanie zachęca gości do zachowań i działań przyjaznych dla środowiska i ułatwia je oraz zapewnia edukację ekologiczną dla gości w ramach działań i kursów prowadzonych na miejscu.
(i56) udostępnienie gościom niskoemisyjnych środków transportu (np. rowerów) (tak/nie)	

3.8.2. Ekologiczne zarządzanie terenami na zewnątrz

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest maksymalizacja różnorodności biologicznej na terenie obiektu dzięki sadzeniu gatunków rodzimych i zakładaniu „zielonych” lub „brązowych” dachów i ścian. Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest minimalizacja zużycia wody do nawadniania oraz wykorzystywanie szarej wody i wód opadowych. Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest minimalizacja zanieczyszczenia świetlnego z oświetlenia zewnętrznego (np. dzięki stosowaniu ustawionych pod odpowiednim kątem niskoprężnych lamp sodowych) oraz ograniczenie zanieczyszczenia hałasem z imprez plenerowych dzięki zainstalowaniu ekranów akustycznych i stosowaniu rygorystycznych zasad dotyczących ciszy nocnej w przypadku takich imprez.

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do wszystkich pól kempingowych i innych rodzajów zakwaterowania (zwłaszcza na obszarach wiejskich), w tym **małych przedsiębiorstw**.

Powiązany wskaźnik efektywności środowiskowej i kryteria doskonałości

Wskaźnik efektywności środowiskowej	Kryteria doskonałości
(i4) wdrożenie planu zarządzania różnorodnością biologiczną (tak/nie)	(b66) Utrzymanie lub zwiększenie różnorodności biologicznej na terenie obiektu dzięki sadzeniu gatunków rodzimych, tworzeniu schronień dla miejscowych gatunków zwierząt, zakładaniu, w miarę możliwości, „zielonych” lub „brązowych dachów”; oraz dzięki zmniejszaniu stosowania środków chemicznych, ograniczaniu oświetlenia i hałasu.
	(b67) Minimalizacja zanieczyszczenia świetlnego i zakłócania życia dzikiej fauny i flory dzięki instalacji energooszczędnych i ustawionych pod odpowiednim kątem lamp sterowanych zegarem lub czujnikiem ruchu do celów oświetlenia zewnętrznego bez światła skierowanego w górę.
	(b68) Minimalizacja zużycia wody dzięki sadzeniu gatunków rodzimych i mulczowaniu oraz instalacji sterowanych systemów nawadniających zasilanych, w miarę możliwości, szarą wodą.

3.8.3. Efektywność energetyczna i instalacja źródeł energii odnawialnej na polach kempingowych

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest minimalizacja zużycia energii do ogrzewania wody, systemów HVAC i oświetlenia dzięki instalowaniu niskoprzepływowym urządzeń, dobrej izolacji budynków oraz lamp LED i fluorescencyjnych, a także instalowanie systemów do wytwarzania energii odnawialnej na miejscu (np. systemów solarnych do ogrzewania wody). Ponadto ciepło można odzyskiwać z szarej wody z pomieszczeń sanitarnych za pomocą pomp ciepła.

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do wszystkich pól kempingowych. Instalacja poszczególnych technologii wytwarzania energii odnawialnej jest uzależniona od charakterystyki danego obiektu. **Małe przedsiębiorstwa** mogą w pełni wdrażać tę najlepszą praktykę zarządzania środowiskowego.

Powiązane wskaźniki efektywności środowiskowej i kryteria doskonałości

Wskaźniki efektywności środowiskowej	Kryteria doskonałości
(i57) jednostkowe zużycie energii na gościa (kWh/osobodzień)	(b69) Jednostkowe końcowe zużycie energii (z wyłączeniem energii odnawialnej wytwarzanej na miejscu) wynoszące $\leq 2,0$ kWh na osobodzień.
(i11) odsetek energii ze źródeł odnawialnych wytwarzanej na miejscu w końcowym zużyciu energii (%)	(b70) 100 % energii elektrycznej pochodzi z identyfikowalnych odnawialnych źródeł energii elektrycznej nieuwzględnionych jeszcze przez inną organizację lub w krajowej średniej strukturze udziału surowców do wytwarzania energii elektrycznej lub mających mniej niż dwa lata.
(i47) stosowanie poświadczonych jednostek odnawialnych źródeł energii (tak/nie)	

3.8.4. Oszczędne gospodarowanie wodą na polach kempingowych

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest minimalizacja zużycia wody dzięki instalacji niskociśnieniowych kranów i pryszniców, mierników czasu trwania prysznica, toalet z wodooszczędną i podwójną spłuczką oraz pisuarów bezwodnych.

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do wszystkich pól kempingowych. **Małe przedsiębiorstwa** mogą w pełni wdrażać tę najlepszą praktykę zarządzania środowiskowego.

Powiązane wskaźniki efektywności środowiskowej i kryterium doskonałości

Wskaźniki efektywności środowiskowej	Kryterium doskonałości
(i23) zużycie wody na osobodzień (l/osobodzień)	(b71) Całkowite zużycie wody wynoszące ≤ 94 litrów na osobodzień na cztero- i pięciogwiazdkowych kempingach z pełną infrastrukturą oraz zużycie wody wynoszące ≤ 58 litrów na osobodzień na wszystkich pozostałych polach kempingowych.
(i25) współczynniki przepływu dla pryszniców, baterii łazienkowych, pisuarów i spłuczek (l/min lub l/spłukanie)	

3.8.5. Ograniczenie wytwarzania odpadów na polu kempingowym

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest minimalizacja wytwarzania odpadów resztkowych dzięki zapobieganiu powstawaniu odpadów, zapewnieniu dogodnej infrastruktury do segregacji odpadów na miejscu oraz zakontraktowaniu usługi recyklingu odpadów.

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego ma zastosowanie do wszystkich pól kempingowych. W porównaniu z innymi rodzajami zakwaterowania możliwości zapobiegania powstawaniu odpadów są mniejsze, ponieważ większość odpadów pochodzi z zakupów dokonywanych przez gości. **Małe przedsiębiorstwa** mogą w pełni wdrażać tę najlepszą praktykę zarządzania środowiskowego.

Powiązany wskaźnik efektywności środowiskowej i kryterium doskonałości

Wskaźnik efektywności środowiskowej	Kryterium doskonałości
(i39) ilość wytwarzanych odpadów niesegregowanych na osobodzień (kg/osobodzień)	(b72) Całkowita ilość odpadów resztkowych przesyłanych do unieszkodliwienia wynosząca $\leq 0,2$ kg na osobodzień.

3.8.6. Baseny naturalne

Najlepszą praktyką zarządzania środowiskowego jest instalacja basenu naturalnego lub przekształcenie istniejącego basenu w basen naturalny.

Stosowanie

Ta najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego może być stosowana we wszystkich kempingach i innych rodzajach zakwaterowania (zwłaszcza na obszarach wiejskich). **Małe przedsiębiorstwa** mogą w pełni wdrażać tę najlepszą praktykę zarządzania środowiskowego.

Powiązany wskaźnik efektywności środowiskowej i kryterium doskonałości

Wskaźnik efektywności środowiskowej	Kryterium doskonałości
(i58) instalacja basenu naturalnego (tak/nie)	(b73) Basen(-y) na terenie kempingu jest (są) wyposażony(-e) w naturalny system filtracji oparty na roślinności pozwalający osiągnąć stopień czystości wody zgodny z wymaganymi standardami higienicznymi.

4. ZALECANE SEKTOROWE KLUCZOWE WSKAŹNIKI EFEKTYWNOŚCI ŚRODOWISKOWEJ

Poniższa tabela zawiera **wybrane** kluczowe wskaźniki efektywności środowiskowej dla organizacji w sektorze turystyki. Stanowią one podzbiór wszystkich wskaźników wymienionych w rozdziale 3. Tabela jest podzielona na sześć części. Pierwsza zawiera wskaźniki **mające zastosowanie do wszystkich podmiotów sektora (przekrojowe)**, natomiast pozostałe części odnoszą się **osobno do każdego z głównych podmiotów, których dotyczy niniejszy sektorowy dokument referencyjny (zarządzających obszarami turystycznymi, organizatorów turystyki i biur podróży, obiektów zakwaterowania, kuchni restauracyjnych i hotelowych oraz pól kempingowych)**.

Wskaźnik	Jednostka miary	Krótki opis	Zalecany minimalny poziom monitorowania	Powiązany główny wskaźnik zgodnie z załącznikiem IV do rozporządzenia (WE) 1221/2009 (sekcja C.2)	Kryterium doskonałości i powiązana najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego
WSKAŹNIKI PRZEKROJOWE					
1. Wdrożenie systemu zarządzania środowiskowego	(tak/nie)	Wskaźnik ten określa, czy organizacja stosuje system zarządzania środowiskowego. Wskaźnik ten mogą stosować wszystkie podmioty sektora turystyki, (tj. zarządzający obszarami turystycznymi, organizatorzy turystyki, prowadzący działalność w zakresie zakwaterowania oraz wyżywienia, przewoźnicy, organizatorzy wolnego czasu).	obiekt (może być agregowany do poziomu organizacji)	wszystkie	Stosowane są odpowiednie wskaźniki do celów stałego monitorowania wszystkich istotnych aspektów efektywności środowiskowej, w tym niepoddających się łatwym pomiarom i pośrednich aspektów, takich jak wpływ na różnorodność biologiczną. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.1.1) Wszyscy pracownicy otrzymują informacje o celach środowiskowych i są szkoleni w dziedzinie odpowiednich działań z zakresu zarządzania środowiskiem. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.1.1) W stosownych przypadkach wdrażane są najlepsze praktyki zarządzania środowiskowego. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.1.1)
2. Odsetek produktów i usług zgodnych ze szczególnymi kryteriami środowiskowymi	%	Wskaźnik ten odnosi się do oceny łańcucha dostaw, opartej na wyborze produktów/usług spełniających szczególne kryteria środowiskowe i kryteria certyfikacji (np. oznakowania ekologicznego UE).	obiekt (może być agregowany do poziomu organizacji)	wszystkie	Organizacja zastosowała podejście oparte na cyklu życia produktu, aby określić możliwości poprawy we wszystkich dużych łańcuchach dostaw wpływających na aspekty o kluczowym oddziaływaniu na środowisko. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.1.2) ≥ 97 % chemikaliów (wg wagi aktywnego składnika lub kupowanych ilości) stosowanych w pomieszczeniach mieszkalnych i lokalach gastronomicznych ma oznakowanie ekologiczne typu I wg ISO (lub można wykazać, że jest najbardziej przyjazną dla środowiska dostępną opcją). (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.1.2) ≥ 97 % całego drewna, papieru i tektury kupowanych przez podmioty prowadzące obiekty zakwaterowania i restauracje jest poddawane recyklingowi lub posiada certyfikat środowiskowy (oznakowanie ekologiczne, FSC, PEFC). (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.1.2)

Wskaźnik	Jednostka miary	Krótki opis	Zalecany minimalny poziom monitorowania	Powiązany główny wskaźnik zgodnie z załącznikiem IV do rozporządzenia (WE) 1221/2009 (sekcja C.2)	Kryterium doskonałości i powiązana najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego
ZARZĄDZAJĄCY OBSZARAMI TURYSTYCZNYMI					
1. Wdrożenie planu zrównoważonego zarządzania obszarem turystycznym	(tak/nie)	Wskaźnik ten określa, czy zarządzający obszarem turystycznym wdraża plan zrównoważonego zarządzania obszarem turystycznym, który odnosi się do najważniejszych wyzwań środowiskowych związanych z tym obszarem, czy obejmuje cały obszar i przewiduje koordynację działań wszystkich odpowiednich zainteresowanych podmiotów.	obszar turystyczny	wszystkie	Wdrożenie planu zarządzania obszarem turystycznym, który: (i) obejmuje cały obszar turystyczny; (ii) przewiduje koordynację działań wszystkich zainteresowanych podmiotów publicznych i prywatnych; (iii) odnosi się do najważniejszych wyzwań środowiskowych związanych z obszarem turystycznym. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.2.1)
2. Wdrożenie planu zarządzania różnorodnością biologiczną	(tak/nie)	Wskaźnik ten dotyczy wdrażania planu zarządzania różnorodnością biologiczną na obszarze turystycznym.	obszar turystyczny	różnorodność biologiczna	Minimalizowanie i kompensacja różnorodności biologicznej utraconej w wyniku rozwoju turystyki, tak aby utrzymać lub zwiększyć różnorodność biologiczną na poziomie obszaru turystycznego na terenach o wysokiej wartości przyrodniczej, oraz aby zwiększyć ją na obszarach zdegradowanych. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.2.2)
3. Dzielne zużycie wody na turystę	l/osobodzień	Ilość wody zużywanej średnio przez każdego turystę na obszarze turystycznym.	obszar turystyczny	woda	średnie dzienne zużycie wody na turystę ≤ 200 l na osobodzień (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.2.3)
4. Odsetek ścieków poddawanych oczyszczaniu wtórnemu lub oczyszczaniu trzeciego stopnia	%	Odsetek wytwarzanych na obszarze turystycznym ścieków, które są poddawane oczyszczaniu wtórnemu lub oczyszczaniu trzeciego stopnia w czasie wysokiego sezonu turystycznego.	obszar turystyczny	woda	Usługi, w tym transport publiczny, zaopatrzenie w wodę, oczyszczanie ścieków i recykling odpadów są świadczone w taki sposób, aby sprostać szczytowemu zapotrzebowaniu oraz zapewnić zrównoważony charakter turystyki na danym obszarze. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.2.3) ≥ 95 % ścieków wytworzonych na obszarze turystycznym jest poddawane co najmniej oczyszczaniu wtórnemu lub oczyszczaniu trzeciego stopnia w odniesieniu do zrzutów do wrażliwych odbiorników wodnych, w tym podczas szczytu sezonu turystycznego. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.2.3)

Wskaźnik	Jednostka miary	Krótki opis	Zalecany minimalny poziom monitorowania	Powiązany główny wskaźnik zgodnie z załącznikiem IV do rozporządzenia (WE) 1221/2009 (sekcja C.2)	Kryterium doskonałości i powiązana najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego
5. Odsetek komunalnych odpadów stałych poddawanych recyklingowi lub fermentacji beztlenowej	%	Odsetek komunalnych odpadów stałych zbieranych na obszarze turystycznym, poddawanych recyklingowi lub fermentacji beztlenowej.	obszar turystyczny	odpady	≥ 95 % komunalnych odpadów stałych jest przenoszonych ze składowisk i poddawanych recyklingowi lub fermentacji beztlenowej. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.2.3)
6. Odsetek przejazdów środkami transportu publicznego oraz przemieszczeń pieszych i rowerowych na obszarze turystycznym	%	Odsetek przejazdów na obszarze turystycznym odbywanych przez turystów środkami transportu publicznego, pieszo i na rowerze.	obszar turystyczny	emisje	Usługi, w tym transport publiczny, zaopatrzenie w wodę, oczyszczanie ścieków i recykling odpadów są świadczone w taki sposób, aby sprostać szczytowemu zapotrzebowaniu oraz zapewnić zrównoważony charakter turystyki na danym obszarze. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.2.3) przejazdy środkami transportu publicznego oraz przemieszczenia piesze i rowerowe stanowią ≥ 80 % przemieszczeń wykonywanych przez turystów w miejskich obszarach turystycznych. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.2.3)
7. Odsetek końcowego zapotrzebowania na energię zaspokajanego przez energię ze źródeł odnawialnych wytwarzaną na miejscu	%	Stosunek energii odnawialnej wytwarzanej na miejscu na obszarze turystycznym do całkowitego zapotrzebowania na energię obszaru turystycznego pod względem ilości energii końcowej.	obszar turystyczny	emisje	— (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.2.3)

ORGANIZATORZY TURYSTYKI I BIURA PODRÓŻY

1. Indywidualny poziom emisji gazów cieplarnianych w transporcie	kg CO ₂ /pasażerokilometr	Zużycie paliwa/energii przez samoloty, autobusy, autokary i pociągi pozostające pod kontrolą organizatorów turystyki jest monitorowane, a od podwykonawców świadczących usługi transportowe wymaga się przedstawiania odpowiednich danych.	organizacja flota statków powietrznych/pojazdów	efektywność energetyczna efektywne wykorzystanie materiałów emisje	Organizatorzy turystyki nie oferują lotów do: (i) miejsc oddalonych o mniej niż 700 km; (ii) miejsc oddalonych o mniej niż 2 000 km na pobyt krótszy niż osiem dni lub miejsc oddalonych o więcej niż 2 000 km na pobyt krótszy niż 14 dni. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.3.1) Floty statków powietrznych organizatorów turystyki osiągną średni poziom jednostkowego zużycia paliwa wynoszący ≤ 2,7 litra na 100 pasażerokilometrów. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.3.1)
--	--------------------------------------	--	---	--	---

Wskaźnik	Jednostka miary	Krótki opis	Zalecany minimalny poziom monitorowania	Powiązany główny wskaźnik zgodnie z załącznikiem IV do rozporządzenia (WE) 1221/2009 (sekcja C.2)	Kryterium doskonałości i powiązana najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego
					Średnie zużycie paliwa przez floty autobusów lub autokarów wynosi $\leq 0,75$ litra na 100 pasażerokilometrów, a co najmniej 90 % floty jest zgodne z normą EURO V lub zasilane paliwami alternatywnymi. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.3.1)
2. Odsetek emisji gazów cieplarnianych w transporcie skompensowanych jednostkami poświadczonej redukcji emisji	%	Odsetek emisji CO ₂ skompensowanych nabytymi jednostkami poświadczonej redukcji emisji. W odniesieniu do kompensacji emisji w lotnictwie należy stosować odpowiedni wskaźnik wymuszenia radiacyjnego.	organizacja flota statków powietrznych/pojazdów	efektywność energetyczna efektywne wykorzystanie materiałów emisje	Emisje gazów cieplarnianych w transporcie pochodzące ze wszystkich sprzedanych pakietów turystycznych kompensowane są automatycznie przez bezpośrednie inwestowanie projekty dotyczące unikania gazów cieplarnianych lub przez nabywanie jednostek poświadczonej redukcji emisji. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.3.1)
3. Odsetek usług zakwaterowania (na podstawie osobodni lub wg wartości sprzedaży) spełniających szczególne kryteria środowiskowe	%	Wskaźnik ten obejmuje normy środowiskowe określone przez stronę trzecią (np. oznakowanie ekologiczne UE, Nordic Swan), jak również zgodność z określonym zestawem wymogów	organizacja	wszystkie	≥ 90 % usług zakwaterowania, na podstawie wartości sprzedaży lub liczby noclegów, spełnia wymogi środowiskowe (najlepiej potwierdzone w procesie certyfikacji przez stronę trzecią). (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.3.2)
4. Odsetek usług objętych programami poprawy stanu środowiska na obszarze turystycznym	%	Wskaźnik odnosi się do odsetka usług, do których poprawy przyczynił się organizator turystyki w każdym z obsłużiwanych przez siebie większych obszarów.	obszar turystyczny i organizacja	wszystkie	Organizator turystyki działa na rzecz poprawy stanu środowiska: (i) podnosząc efektywność środowiskową łańcucha dostaw; (ii) wpływając na zarządzanie obszarem turystycznym; (iii) uczestnicząc w bezpośrednich programach poprawy. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.3.3)
5. Odsetek sprzedawanych produktów turystycznych wiodących pod względem zrównoważonego rozwoju (np. mających oznakowanie ekologiczne) (pod względem wartości)	%	Odsetek według wartości wiodących pod względem zrównoważonego rozwoju pakietów turystycznych (np. mających austriackie oznakowanie ekologiczne dla pakietów turystycznych) spośród wszystkich produktów sprzedanych przez organizatora.	organizacja	wszystkie	Organizator turystyki promuje zrównoważone pakiety turystyczne w popularnych materiałach reklamowych. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.3.4) Pakiety turystyczne wiodące pod względem zrównoważonego rozwoju (np. mające austriackie oznakowanie ekologiczne dla pakietów turystycznych) mają udział w sprzedaży wynoszący co najmniej 10 %. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.3.4)

Wskaźnik	Jednostka miary	Krótki opis	Zalecany minimalny poziom monitorowania	Powiązany główny wskaźnik zgodnie z załącznikiem IV do rozporządzenia (WE) 1221/2009 (sekcja C.2)	Kryterium doskonałości i powiązana najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego
					<p>Organizator turystyki stosuje skuteczne metody marketingu i komunikacji w celu zachęcania do dokonywania bardziej zrównoważonych wyborów pakietów turystycznych. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.3.4)</p> <p>Organizator turystyki udostępnia wszystkim swoim klientom właściwe dla danego obszaru turystycznego informacje w celu propagowania zrównoważonych wzorców zachowania na tym obszarze. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.3.4)</p>
6. Zużycie papieru w przeliczeniu na klienta	g/klient	Ilość zużywanego papieru na jednego klienta.	organizacja	efektywne wykorzystanie materiałów odpady emisje	Papierowe materiały biurowe i promocyjne: (i) w miarę możliwości unika się ich stosowania; (ii) używanie papieru w 100 % pochodzącego z recyklingu lub mającego certyfikat środowiskowy (np. oznakowanie ekologiczne, FSC, PEFC); (iii) drukowanie z wykorzystaniem usług posiadających certyfikat środowiskowy (np. EMAS, ISO 14001) (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.3.5)
7. Certyfikacja środowiskowa papieru i usług drukowania	(tak/nie)	Ten wskaźnik określa, czy wykorzystywany papier ma certyfikat środowiskowy (np. oznakowanie ekologiczne UE, FSC) i czy usługi drukowania świadczy usługodawca posiadający certyfikat środowiskowy.	organizacja	efektywne wykorzystanie materiałów odpady	Papierowe materiały biurowe i promocyjne: (i) w miarę możliwości unika się ich stosowania; (ii) używanie papieru w 100 % pochodzącego z recyklingu lub mającego certyfikat środowiskowy (np. oznakowanie ekologiczne, FSC, PEFC); (iii) drukowanie z wykorzystaniem usług posiadających certyfikat środowiskowy (np. EMAS, ISO 14001) (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.3.5)
8. Indywidualny poziom emisji CO ₂ pochodzących z działalności detalicznej i biurowej	kg CO ₂ /klient kg CO ₂ / m ² rocznie	Za pomocą tego wskaźnika mierzy się ilość CO ₂ pochodzącego z działalności detalicznej i biurowej. Może on być wyrażony jako wielkość emisji na klienta lub wielkość emisji na powierzchnię sprzedażową i biurową oraz rok.	organizacja	emisje	Wdrażane są plany zarządzania energią i gazami cieplarnianymi, a zużycie energii i emisje gazów cieplarnianych związane z działalnością detaliczną i biurową są raportowane w przeliczeniu na m ² powierzchni sprzedażowej i biurowej rocznie oraz na klienta. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.3.5)

Wskaźnik	Jednostka miary	Krótki opis	Zalecany minimalny poziom monitorowania	Powiązany główny wskaźnik zgodnie z załącznikiem IV do rozporządzenia (WE) 1221/2009 (sekcja C.2)	Kryterium doskonałości i powiązana najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego
9. Roczne zużycie wody w budynkach biurowych na pracownika	l/pracownik rocznie	Wskaźnik ten dotyczy rocznego zużycia wody w budynkach biurowych podzielonego przez liczbę osób pracujących w tych budynkach.	organizacja	woda	Zużycie wody wynosi $\leq 2,0 \text{ m}^3$ na pracownika rocznie (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.3.5)

OBIEKTY ZAKWATEROWANIA

1. Zużycie wody na osobodzień	l/osobodzień	Zużycie wody w pomieszczeniach mieszkalnych jest mierzone w skali roku, w przeliczeniu na liczbę osobodni. Zużycie wody na duże baseny lub restauracje obsługujące w dużej części osoby niebędące gośćmi hotelowymi może być wyłączone z tego wskaźnika do celów analizy porównawczej obiektów zakwaterowania.	hotel lub równoważny obiekt (może być agregowany do poziomu organizacji) stosowanie podliczników w obiektach zakwaterowania	woda	wdrożenie planu gospodarowania wodą dla danego obiektu, obejmującego: (i) stosowanie podliczników i analizy porównawczej wszystkich głównych procesów i obszarów zużycia wody; (ii) regularna kontrola i konserwacja urządzeń oraz „nieszczelności” w systemie zaopatrzenia w wodę (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.4.1) Całkowite zużycie wody wynoszące $\leq 140 \text{ l}$ na osobodzień w hotelach z pełną obsługą oraz $\leq 100 \text{ l}$ na osobodzień w obiektach, gdzie większość łazienek jest dzielona między pokoje (np. schroniska). (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.4.1)
2. Waga prania na osobodzień	kg prania/osobodzień	Całkowita waga prania na osobodzień. Wskaźnik ten zależy od współczynnika ponownego wykorzystania oraz ilości, rozmiaru i gęstości tkanin.	obiekt zakwaterowania	woda efektywność energetyczna	Zmniejszenie ilości prania o co najmniej 30 % dzięki ponownemu wykorzystaniu ręczników i pościeli. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.4.3)
3. Zużycie produktów chemicznych do sprzątania i zmywania naczyń pod względem aktywnych składników chemicznych na osobodzień	g/osobodzień	Wskaźnik ten obejmuje wszystkie produkty chemiczne do sprzątania i zmywania naczyń (z wyłączeniem detergentów do prania, specjalnych środków czyszczących i środków do czyszczenia basenów). Ilość zużytych środków należy podawać według ilości aktywnych składników chemicznych.	obiekt zakwaterowania	odpady	Zużycie produktów chemicznych do sprzątania i zmywania naczyń (z wyłączeniem detergentów przeznaczonych do prania, specjalnych środków czyszczących i środków do czyszczenia basenów) wynoszące $\leq 10 \text{ gramów}$ aktywnych składników chemicznych na osobodzień. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.4.3)

Wskaźnik	Jednostka miary	Krótki opis	Zalecany minimalny poziom monitorowania	Powiązany główny wskaźnik zgodnie z załącznikiem IV do rozporządzenia (WE) 1221/2009 (sekcja C.2)	Kryterium doskonałości i powiązana najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego
4. Odsetek chemikaliów i tekstyliów opatrzonych oznakowaniem ekologicznym typu I wg ISO	%	Odsetek opatrzonych oznakowaniem ekologicznym typu I wg ISO substancji chemicznych (środków czyszczących, mydeł, szamponów itp.) i tkanin.	obiekt zakwaterowania	odpady	Co najmniej 80 % (wg wagi aktywnego składnika lub kupowanych ilości) uniwersalnych środków czyszczących, detergentów do urządzeń sanitarnych, mydeł i szamponów używanych w obiekcie zakwaterowania ma oznakowanie ekologiczne typu I wg ISO (np. oznakowanie ekologiczne UE) (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.4.3)
5. Zużycie wody na kilogram prania	l/kg prania	Wskaźnik ten mierzy zużycie wody w pełnym cyklu prania na kilogram białizny.	pralnia w obiekcie zakwaterowania	woda	W przypadku prania na niewielką skalę wszystkie nowe pralki dla gospodarstw domowych mają unijną klasę efektywności energetycznej A+++ , a średnie zużycie wody przez pralki przemysłowe wynosi ≤ 7 l na kg prania. Całkowite zużycie wody w całym cyklu prania w przypadku prania na dużą skalę wynoszące ≤ 5 l na kg tkanin w obiektach zakwaterowania i ≤ 9 l na kg tkanin w restauracjach. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.4.5)
6. Zużycie energii na kilogram prania	kWh/kg prania	Wskaźnik ten mierzy zużycie energii w pełnym cyklu prania na kilogram białizny.	pralnia w obiekcie zakwaterowania	efektywność energetyczna	Całkowite zużycie energii podczas prania na miejscu na niewielką skalę wynosi $\leq 2,0$ kWh na kg tkaniny (wysuszonej i wyprasowanej białizny) (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.4.4) Całkowite zużycie energii na wysuszoną i wyprasowaną białiznę w przypadku prania na dużą skalę wynoszące $\leq 0,90$ kWh na kg tkanin w obiektach zakwaterowania i $\leq 1,45$ kWh na kg tkanin w restauracjach. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.4.5)
7. Odsetek detergentów do prania mających oznakowanie ekologiczne	%	Odsetek stosowanych detergentów do prania opatrzonych oznakowaniem ekologicznym.	pralnia w obiekcie zakwaterowania	odpady	Co najmniej 80 % detergentów wykorzystywanych do prania na małą skalę (według wagi aktywnego składnika lub kupowanych ilości) ma oznakowanie ekologiczne typu I wg ISO (np. Nordic Swan, Blaue Engel, oznakowanie ekologiczne UE). (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.4.4)

Wskaźnik	Jednostka miary	Krótki opis	Zalecany minimalny poziom monitorowania	Powiązany główny wskaźnik zgodnie z załącznikiem IV do rozporządzenia (WE) 1221/2009 (sekcja C.2)	Kryterium doskonałości i powiązana najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego
					W przypadku prania na dużą skalę używanie wyłącznie profesjonalnych detergentów do prania spełniających kryteria oznakowania ekologicznego typu I wg ISO (np. oznakowania ekologicznego UE, Nordic Swan) oraz odpowiednie ich dozowanie. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.4.5)
8. Usługi pralnicze z oznakowaniem ekologicznym	(tak/nie)	Wskaźnik ten dotyczy korzystania z usług pralniczych zewnętrznego usługodawcy spełniającego kryteria oznakowania ekologicznego typu I wg ISO.	usługodawca świadczący usługi pralnicze dla obiektu zakwaterowania	woda efektywność energetyczna	Całość prania zlecanego na zewnątrz jest wykonywana przez usługodawcę, który posiada oznakowanie ekologiczne typu I wg ISO (np. Nordic Swan), a całość wykonywanego na miejscu prania na dużą skalę lub prania zlecanego usługodawcom nieposiadającym certyfikatów spełnia odpowiednie kryteria. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.4.5)
9. Wdrożenie planu ekologicznego utrzymania basenu	(tak/nie)	Wdrożenie planu ekologicznego utrzymania basenu obejmuje monitorowanie zużycia wody, energii i substancji chemicznych.	obiekt zakwaterowania	woda efektywność energetyczna efektywne wykorzystanie materiałów	Wdrożenie planu oszczędności dla basenów i ośrodków odnowy biologicznej, obejmującego: (i) analiza porównawcza jednostkowego zużycia wody, energii i chemikaliów na potrzeby basenów i ośrodków odnowy biologicznej, w przeliczeniu na m ² powierzchni basenu i na osobodzień; (ii) minimalizacja zużycia chloru dzięki optymalizacji dozowania i stosowaniu uzupełniającej dezynfekcji, takiej jak ozonowanie i promieniowanie UV. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.4.6)
10. Wprowadzenie systemu recyklingu szarej wody lub wód opadowych	(tak/nie)	Wskaźnik ten określa, czy założono i stosuje się system wykorzystania szarej wody do celów wewnętrznych lub zewnętrznych (np. nawadniania) lub system wykorzystania wód opadowych do celów wewnętrznych (np. do splukiwania toalet).	obiekt zakwaterowania na poziomie organizacji: % obiektów	woda	Instalacja systemu recyklingu wód opadowych zaspokajającego zapotrzebowanie na wodę w pomieszczeniach lub systemu recyklingu szarej wody zaspokajającego zapotrzebowanie na wodę na zewnątrz. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.4.7)

Wskaźnik	Jednostka miary	Krótki opis	Zalecany minimalny poziom monitorowania	Powiązany główny wskaźnik zgodnie z załącznikiem IV do rozporządzenia (WE) 1221/2009 (sekcja C.2)	Kryterium doskonałości i powiązana najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego
11. Wytwarzanie odpadów na osobodzień	kg/osobodzień	Wskaźnik ten dotyczy całkowitej ilości wytwarzanych odpadów (segregowanych i niesegregowanych). Jego celem jest ocena skuteczności środków zapobiegania powstawaniu odpadów (np. ponownego wykorzystania).	co najmniej hotel lub równoważny obiekt (może być agregowany do poziomu organizacji) obszar źródłowy (np. kuchnia, obsługa hotelowa)	odpady efektywne wykorzystanie materiałów	Całkowita ilość wytwarzanych odpadów (segregowanych i niesegregowanych) wynosząca $\leq 0,6$ kg na osobodzień. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.5.1)
12. Odsetek odpadów wysyłanych do ponownego wykorzystania lub recyklingu	%	Wskaźnik ten określa ilość odpadów (wyrażoną wagowo), która jest segregowana i wysyłana do recyklingu.	hotel lub równoważny obiekt (może być agregowany do poziomu organizacji)	odpady efektywne wykorzystanie materiałów	Co najmniej 84 % odpadów, w przeliczeniu na wagę, jest wysyłane do recyklingu. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.5.2)
13. Ilość niesegregowanych odpadów wytwarzanych na osobodzień	kg/osobodzień	Wskaźnik ten mierzy ilość wytworzonych odpadów niepoddanych segregacji i nieprzeznaczonych do recyklingu.	hotel lub równoważny obiekt (może być agregowany do poziomu organizacji)	odpady efektywne wykorzystanie materiałów	Ilość niesegregowanych przesyłanych do unieszkodliwienia wynosi $\leq 0,16$ kg na osobodzień. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.5.2)
14. Efektywność oczyszczania ścieków na miejscu	% usuwanego BZT ₅ , ChZT, azotu ogólnego, fosforu ogólnego stężenie BZT ₅ , ChZT, azotu ogólnego, fosforu ogólnego w ścieku końcowym (mg/l)	Ten wskaźnik dotyczy efektywności systemów oczyszczania ścieków na miejscu (jeżeli istnieją).	hotel lub równoważny obiekt	odpady woda	Jeżeli wysłanie ścieków do centralnych oczyszczalni nie jest możliwe, oczyszczanie ścieków na miejscu obejmuje oczyszczanie wstępne (sito/krata, wyrównywanie i osadzanie), po którym następuje oczyszczanie biologiczne z usunięciem > 95 % BZT ₅ , nityfikacją > 90 %, i fermentacją beztlenową osadu nadmiernego (poza obiektem). (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.5.3)

Wskaźnik	Jednostka miary	Krótki opis	Zalecany minimalny poziom monitorowania	Powiązany główny wskaźnik zgodnie z załącznikiem IV do rozporządzenia (WE) 1221/2009 (sekcja C.2)	Kryterium doskonałości i powiązana najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego
15. Wdrożenie planu gospodarowania energią dla danego obiektu	(tak/nie)	Wskaźnik ten określa, czy plan gospodarowania energią dla danego obiektu, obejmujący stosowanie podliczników do wszystkich głównych procesów zużycia energii, jest realizowany i czy zużycie energii pierwotnej i emisje CO ₂ związane z energią zostały obliczone i zgłoszone.	hotel lub równoważny obiekt oraz poziom organizacji (wartość zagregowana)	efektywność energetyczna	Wdrożenie planu gospodarowania energią dla danego obiektu, obejmującego: (i) stosowanie podliczników i analizy porównawczej do wszystkich głównych procesów zużycia energii; (ii) obliczanie i raportowanie zużycia energii pierwotnej oraz emisji CO ₂ związanych z energią (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.6.1)
16. Jednostkowe zużycie energii	kWh/m ² -rocznie	Całkowite zużycie energii na jednostkę powierzchni i rocznie pod względem ilości energii końcowej. Nie należy odejmować zużycia energii ze źródeł odnawialnych wytworzonej na miejscu. Jeżeli energię do ogrzewania i chłodzenia można oddzielić od innych procesów zużycia energii, zaleca się zgłaszanie jej oddzielnie.	hotel lub równoważny obiekt oraz poziom organizacji (wartość zagregowana)	efektywność energetyczna	W odniesieniu do istniejących budynków końcowe zużycie energii na systemy HVAC (ogrzewanie, wentylacja i klimatyzacja) oraz ogrzewanie wody wynoszące ≤ 75 kWh lub całkowite końcowe zużycie energii wynoszące ≤ 180 kWh, na m ² ogrzewanej lub chłodzonej powierzchni rocznie. (najlepsze praktyki zarządzania środowiskowego 3.6.1, 3.6.2 i 3.6.3) W przypadku nowych budynków charakterystyka energetyczna budynku jest zgodna z normami Passive House i Minergie-P lub równoważnymi. (najlepsze praktyki zarządzania środowiskowego 3.6.2 i 3.6.3) W miarę możliwości przedkłada się wodne pompy ciepła i/ lub ogrzewanie/chłodzenie geotermalne nad konwencjonalne systemy ogrzewania i chłodzenia, a pompy ciepła spełniają kryteria oznakowania ekologicznego UE. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.6.4) Całkowite zużycie energii elektrycznej do celów oświetlenia wynoszące ≤ 80 kWh na m ² ogrzewanej lub chłodzonej powierzchni podłogowej rocznie. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.6.5)
17. Moc zainstalowana oświetlenia	W/m ²	Moc zainstalowana oświetlenia zaspokajająca zapotrzebowanie na oświetlenie na jednostkę powierzchni.	hotel lub równoważny obiekt	efektywność energetyczna	Moc zainstalowana oświetlenia wynosząca ≤ 10 W na m ² . (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.6.5) Zużycie energii elektrycznej do celów oświetlenia wynoszące ≤ 25 kWh na m ² ogrzewanej lub chłodzonej powierzchni podłogowej rocznie. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.6.5)

Wskaźnik	Jednostka miary	Krótki opis	Zalecany minimalny poziom monitorowania	Powiązany główny wskaźnik zgodnie z załącznikiem IV do rozporządzenia (WE) 1221/2009 (sekcja C.2)	Kryterium doskonałości i powiązana najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego
		Innym dobrym wskaźnikiem technicznym jest lumen/m ² , ale efektywność energetyczna jest bardziej powiązana z mocą zainstalowaną mierzoną w W/m ² .			Całkowite zużycie energii elektrycznej do celów oświetlenia wynoszące ≤ 80 kWh na m ² ogrzewanej lub chłodzonej powierzchni podłogowej rocznie. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.6.5)
18. Odsetek końcowego zapotrzebowania na energię zaspokajanego przez energię ze źródeł odnawialnych wytwarzaną na miejscu	%	Stosunek energii odnawialnej wytwarzanej na miejscu w obiekcie zakwaterowania do całkowitego zużycia energii w obiekcie zakwaterowania pod względem ilości energii końcowej.	hotel lub równoważny obiekt oraz poziom organizacji (wartość zagregowana)	efektywność energetyczna	Ekwiwalent 50 % rocznie zużywanej energii w obiekcie jest wytwarzany ze źródeł odnawialnych na miejscu. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.6.6)
19. Stosowanie poświadczonych jednostek odnawialnych źródeł energii	(tak/nie)	Wskaźnik ten określa, czy obiekt zakwaterowania nabywa energię z certyfikowanych źródeł odnawialnych poza obiektem (np. energię elektryczną ze źródeł odnawialnych). Certyfikat musi gwarantować, że nabywana energia ze źródeł odnawialnych nie jest już uwzględniona przez inną organizację lub w krajowej średniej strukturze udziału surowców wytwarzania energii elektrycznej.	hotel lub równoważny obiekt oraz poziom organizacji (wartość zagregowana)	efektywność energetyczna	100 % energii elektrycznej pochodzi z identyfikowalnych odnawialnych źródeł energii elektrycznej nieuwzględnionych jeszcze przez inną organizację lub w krajowej średniej strukturze udziału surowców do wytwarzania energii elektrycznej lub mających mniej niż dwa lata. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.6.6)

Wskaźnik	Jednostka miary	Krótki opis	Zalecany minimalny poziom monitorowania	Powiązany główny wskaźnik zgodnie z załącznikiem IV do rozporządzenia (WE) 1221/2009 (sekcja C.2)	Kryterium doskonałości i powiązana najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego
RESTAURACJE I KUCHNIE HOTELOWE					
1. Odsetek składników mających certyfikat środowiskowy (wg wartości)	%	Wskaźnik ten dotyczy składników certyfikowanych zgodnie z odpowiednimi normami środowiskowymi (np. dotyczącymi produktów organicznych, MSC).	kluczowy nabywany składnik (może być agregowany do poziomu organizacji)	wszystkie	Organizacja jest w stanie przedstawić udokumentowane informacje, a przynajmniej kraj pochodzenia, dotyczące wszystkich głównych składników. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.7.1) Co najmniej 60 % produktów spożywczych i napojów, przez wartość zamówienia, jest ekologicznie certyfikowane (np. organiczne). (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.7.1)
2. Wytwarzanie odpadów organicznych (kg na gościa)	kg/osoba	Całkowita ilość wytworzonych odpadów organicznych podzielona przez liczbę nakryć (gości).	kuchnia lub hotel (może być agregowany do poziomu organizacji)	odpady efektywne wykorzystanie materiałów	Całkowita ilość wytwarzanych odpadów organicznych wynosząca ≤ 0,25 kg na gościa restauracji, ilość możliwych do uniknięcia wytworzonych odpadów wynosząca ≤ 0,18 kg na gościa restauracji. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.7.2)
3. Odsetek odpadów organicznych kierowanych do fermentacji beztlenowej, odzysku energii, kompostowania na miejscu lub poza zakładem	%	Kuchnie restauracyjne i hotelowe powinny raportować osobno ilości odpadów organicznych kierowanych do fermentacji beztlenowej, odzysku energii, kompostowania na miejscu lub poza zakładem, jako odsetek całkowitej ilości wytwarzanych odpadów organicznych.	kuchnia lub hotel (może być agregowany do poziomu organizacji)	odpady efektywne wykorzystanie materiałów	≥ 95 % odpadów organicznych jest segregowane i niekierowane na składowiska oraz, jeżeli to możliwe, poddawane fermentacji beztlenowej lub odzyskowi energii. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.7.2)
4. Zużycie wody w kuchni na gościa	l/osoba	Stosunek całkowitego zużycia wody w kuchni do liczby nakryć (gości).	co najmniej kuchnia lub hotel (może być agregowany do poziomu organizacji) proces	woda efektywność energetyczna	Wdrożenie planu gospodarowania wodą w kuchni, obejmującego monitorowanie i raportowanie całkowitego zużycia wody w kuchni na gościa oraz określenie środków priorytetowych w celu zmniejszenia zużycia wody. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.7.3)

Wskaźnik	Jednostka miary	Krótki opis	Zalecany minimalny poziom monitorowania	Powiązany główny wskaźnik zgodnie z załącznikiem IV do rozporządzenia (WE) 1221/2009 (sekcja C.2)	Kryterium doskonałości i powiązana najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego
		Do zużycia wody przyczyniają się liczne procesy i najlepiej, gdyby monitorowanie odbywało się na poziomie procesu (zmywania, zużycia wody z kranu, parowarów itp.).			
5. Odsetek chemikaliów do zmywania i sprzątania pomieszczeń kuchennych mających oznakowanie ekologiczne	%	Ten wskaźnik określa odsetek produktów chemicznych do zmywania naczyń i sprzątania pomieszczeń kuchennych, opatrzonych oznakowaniem ekologicznym typu I według ISO.	obiekt zakwaterowania	odpady	Co najmniej 70 % kupowanych ilości chemicznych środków czyszczących (z wyjątkiem środków do czyszczenia piekarników) do zmywania naczyń i sprzątania ma oznakowane ekologiczne (np. oznakowanie ekologiczne UE). (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.7.3)
6. Jednostkowe zużycie energii na gościa	kWh/osoba	Całkowite zużycie energii w kuchni, podzielone przez liczbę nakryć. Wskaźnik ten obejmuje wszystkie źródła energii (np. energię elektryczną, gaz ziemny, LPG). Do zużycia wody przyczyniają się liczne procesy i najlepiej, gdyby monitorowanie odbywało się na poziomie procesu (gotowania, chłodzenia, zmywania naczyń itp.).	co najmniej kuchnia lub hotel (może być agregowany do poziomu organizacji) proces	efektywność energetyczna	Wdrożenie planu gospodarowania energią w kuchni, obejmującego monitorowanie i raportowanie całkowitego zużycia energii w kuchni na gościa oraz określenie środków priorytetowych w celu zmniejszenia zużycia energii. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.7.4)
POLA KEMPINGOWE					
1. Udostępnienie gościom informacji/szkoleń środowiskowych	(tak/nie)	Wskaźnik ten odnosi się do dostępności informacji dotyczących np. opcji mobilności o niskim wpływie na środowisko (np. rowerów, transportu publicznego, pojazdów elektrycznych), do zapewniania szkoleń o tematyce ekologicznej i spacerów przyrodniczych.	pole kempingowe	wszystkie	Przedsiębiorstwo oferujące zakwaterowanie zachęca gości do zachowań i działań przyjaznych dla środowiska i ułatwia je oraz zapewnia edukację ekologiczną dla gości w ramach działań i kursów prowadzonych na miejscu. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.8.1)

Wskaźnik	Jednostka miary	Krótki opis	Zalecany minimalny poziom monitorowania	Powiązany główny wskaźnik zgodnie z załącznikiem IV do rozporządzenia (WE) 1221/2009 (sekcja C.2)	Kryterium doskonałości i powiązana najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego
2. Wdrożenie planu zarządzania różnorodnością biologiczną	(tak/nie)	Wskaźnik ten dotyczy wdrażania planu zarządzania różnorodnością biologiczną na polu kempingowym.	pole kempingowe	różnorodność biologiczna	<p>Utrzymanie lub zwiększenie różnorodności biologicznej na terenie obiektu dzięki sadzeniu gatunków rodzimych, tworzeniu schronień dla miejscowych gatunków zwierząt, zakładaniu, w miarę możliwości, „zielonych” lub „brązowych dachów” oraz dzięki zmniejszaniu stosowania środków chemicznych, ograniczaniu oświetlenia i hałasu. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.8.2)</p> <p>Minimalizacja zanieczyszczenia świetlnego i zakłócania życia dzikiej fauny i flory dzięki instalacji energooszczędnych i ustawionych pod odpowiednim kątem lamp sterowanych zegarem lub czujnikiem ruchu do celów oświetlenia zewnętrznego bez światła skierowanego w górę. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.8.2)</p> <p>Minimalizacja zużycia wody dzięki sadzeniu gatunków rodzimych i mulczowaniu oraz instalacji sterowanych systemów nawadniających zasilanych, w miarę możliwości, szarą wodą. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.8.2)</p>
3. Jednostkowe zużycie energii na gościa	kWh/osoba	<p>Całkowite zużycie energii na polu kempingowym na jednego gościa pod względem ilości energii końcowej.</p> <p>Należy jasno określić, czy liczba ta obejmuje energię ze źródeł odnawialnych wytwarzaną na miejscu – jej ilość można również podać oddzielnie.</p> <p>Zużycie energii w budynkach i kuchniach można również zgłaszać osobno w kWh/m²-rocznie i w kWh na gościa.</p>	pole kempingowe (może być agregowany do poziomu organizacji) proces	efektywność energetyczna	Jednostkowe końcowe zużycie energii (z wyłączeniem energii odnawialnej wytwarzanej na miejscu) wynoszące ≤ 2,0 kWh na osobodzień. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.8.3)

Wskaźnik	Jednostka miary	Krótki opis	Zalecany minimalny poziom monitorowania	Powiązany główny wskaźnik zgodnie z załącznikiem IV do rozporządzenia (WE) 1221/2009 (sekcja C.2)	Kryterium doskonałości i powiązana najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego
4. Odsetek końcowego zapotrzebowania na energię zaspokajanego przez energię ze źródeł odnawialnych wytwarzaną na miejscu	%	Wskaźnik ten jest liczony jako odsetek końcowego zapotrzebowania na energię zaspokajanego przez energię ze źródeł odnawialnych wytwarzaną na miejscu.	pole kempingowe (może być agregowany do poziomu organizacji) proces	efektywność energetyczna	— (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.8.3)
5. Stosowanie poświadczonych jednostek odnawialnych źródeł energii	(tak/nie)	Wskaźnik ten określa, czy obiekt zakwaterowania nabywa energię z certyfikowanych źródeł odnawialnych poza obiektem (np. energię elektryczną ze źródeł odnawialnych). Certyfikat musi gwarantować, że nabywana energia ze źródeł odnawialnych nie jest już uwzględniona przez inną organizację lub w krajowej średniej strukturze udziału surowców wytwarzania energii elektrycznej.	pole kempingowe (może być agregowany do poziomu organizacji) proces	efektywność energetyczna	100 % energii elektrycznej pochodzi z identyfikowalnych odnawialnych źródeł energii elektrycznej nieuwzględnionych jeszcze przez inną organizację lub w krajowej średniej strukturze udziału surowców do wytwarzania energii elektrycznej lub mających mniej niż dwa lata. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.8.3)
6. Zużycie wody na osobodzień	l/osobodzień	Zużycie wody na terenie kempingu jest mierzone w skali roku i dzielone przez liczbę osobodni. Zużycie wody na duże baseny lub restauracje obsługujące w dużej części osoby niebędące gośćmi hotelowymi może być wyłączone z tego wskaźnika do celów analizy porównawczej obiektów zakwaterowania.	pole kempingowe (może być agregowany do poziomu organizacji)	woda	Całkowite zużycie wody wynoszące ≤ 94 litry na osobodzień na cztero- i pięciogwiazdkowych kempingach z pełną infrastrukturą oraz zużycie wody wynoszące ≤ 58 litrów na osobodzień na wszystkich pozostałych polach kempingowych. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.8.4)

Wskaźnik	Jednostka miary	Krótki opis	Zalecany minimalny poziom monitorowania	Powiązany główny wskaźnik zgodnie z załącznikiem IV do rozporządzenia (WE) 1221/2009 (sekcja C.2)	Kryterium doskonałości i powiązana najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego
7. Ilość niesegregowanych odpadów wytwarzanych na osobodzień	kg/osobodzień	Wskaźnik ten mierzy ilość wytworzonych odpadów niepodanych segregacji.	co najmniej pole kempingowe lub obiekt równoważny (może być agregowany do poziomu organizacji)	odpady efektywne wykorzystanie materiałów	Całkowita ilość odpadów resztkowych przeznaczonych do unieszkodliwienia wynosząca $\leq 0,2$ kg na osobodzień. (najlepsza praktyka zarządzania środowiskowego 3.8.5)